

NUORUUDEN JA ÄITIYDEN YHTEENSOVITTAMINEN

Maiju Gustafsson
Pro gradu -tutkielma
Sosiaalityö
Yhteiskuntatieteiden laitos
Itä-Suomen yliopisto
Maaliskuu 2013

ITÄ-SUOMEN YLIOPISTO, Yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunta
Yhteiskuntatieteiden laitos, sosiaalityön pääaine

GUSTAFSSON, MAIJU: Nuoruuden ja äitiyden yhteensovittaminen

Pro gradu-tutkielma, 62 sivua, 1 liite (2 sivua)

Tutkielman ohjaajat: professori Vilma Hänninen
yliopistonlehtori Raija Väisänen

Maaliskuu 2013

Avainsanat: nuoruus, äitiys, nuori äitiys

Tutkimuksessa analysoitiin nuorten, alle 20-vuotiaana synnyttäneiden, äitien kokemuksia nuoruuden ja äitiyden yhteensovittamisesta. Lisäksi tarkastelun kohteena oli se, mikä nuoressa äitiydessä on erityisen haastavaa ja mikä tuo onnistumisen elämyksiä, minkälaista on olla nuori äiti ja miten nuoren elämä on äitiyden myötä muuttunut. Tutkimukseni teoreettisen viitekehyksen muodostavat nuoruuden ja äitiyden käsitteet, sekä oletus siitä, että niissä on joitain toisilleen vastakkaisia ominaisuuksia.

Nuoret äidit ovat itse parhaita nuoren äitiyden asiantuntijoita. Tutkimukseni aineisto kerättiin kirjoituspyynnöllä, johon vastasi yhteensä seitsemän nuorta äitiä. Äitien elämäntilanteet olivat hyvin vaihtelevia. Aineiston analyysia olen toteuttanut temaattisen sisällönanalyysin keinoin keräämistäni narratiiveista. Kirjoituksista tuli esiin kirjoituspyynnössäkin esiintyneet viisi eri teemaa: odottamaton vai suunniteltu äitiys, muutos nuoresta äidiksi, nuoren äitiyden onnistumiset, nuoren äitiyden haasteet sekä tulevaisuus.

Tutkimukseni johtopäätöksinä voidaan sanoa, että nuoren äitiyden haasteet ovat pitkälti samanlaisia kuin äideillä yleensä ja äidin nuori ikä ei välttämättä ole itsessään ongelmallinen asia äitiydessä. Äidin iän sijaan merkityksellisempää on raskauden, äitiyden ja muun elämän suunnitelmallisuus. Merkittävää on myös muutos naisesta äidiksi ja kuinka muutokseen sopeudutaan. Äitiys sisältää aina riskin epäonnistumisesta, ja tätä riskiä lisäävät monet eri seikat kuten yksinhuoltajuus tai päihde- ja mielenterveysongelmat.

Tulokset ja johtopäätökset on suhteutettava tutkimukseni viitekehykseen ja reunaehtoihin, mutta toisaalta aiemmissa tutkimuksissa on tehty samankaltaisia havaintoja. Tulokset ja johtopäätökset eivät ole yleistettävissä nuoreen äitiyteen yleensä, mutta voivat omalta osaltaan vähentää nuoriin äiteihin kohdistuvia ennakkoluuloja ja – oletuksia.

UNIVERSITY OF EASTERN FINLAND
Faculty of Social Sciences and Business Studies
Department of Social Sciences, Social Work

GUSTAFSSON, MAIJU: Reconciliation of Youth and Motherhood

Master's thesis, 62 pages, 1 appendix (2 pages)

Advisors: Professor Vilma Hänninen
Lecturer Raija Väisänen

March 2013

Key words: youth, motherhood, young motherhood

In this thesis I analyzed the experiences of reconciliation of youth and motherhood from young mothers, who had given birth at less than 20 years of age. I also studied the specific challenges of young motherhood, causes of the experience of success, the experience of being a young mother and the effect of motherhood on their lives. The theoretical framework of the study consists of the concepts youth and motherhood and the presumption that there are some contradictory features to the concepts.

Young mothers can be considered the best experts on young motherhood. The data of this research was collected via write requests, and a total of seven young mothers responded. The life situations of these mothers varied notably. The analysis was carried out by thematic content analysis from the narratives collected. Five themes, also featured in the write request, came up: unexpected versus planned motherhood, the change from a young person to a mother, the successful events of young motherhood, the challenges of young motherhood, and the future.

As conclusions of this study it can be stated that the challenges of young motherhood are very much the same as with all motherhood and that the young age of the mother is not necessarily a problem concerning motherhood. The orderliness of pregnancy, motherhood and life were found more significant than the age of the mother. Significant is also the change from being a woman to being a mother, and the adaptation to the change. Motherhood always carries a risk of failure, and the risk is increased by different circumstances like being a single mother, having a drinking or substance abuse problem or mental health issues.

The results and conclusions must be adjusted to the framework and the marginal terms of the study. That being said, there have been similar findings in previous studies. The results and conclusions of this study cannot be generalized to young motherhood as a whole but they can reduce the presumptions and prejudice concerning young mothers.

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	1
2 TUTKIMUKSEN TEORIATAUSTAA JA KÄSITTEITÄ.....	5
2.1 Nuoruus	5
2.2 Äitiys	11
2.3 Nuori äitiys	14
3 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	22
3.1 Tutkimusaineisto	22
3.2 Aineiston analyysi	25
3.3 Tutkimusetiikka ja tutkimuksen luotettavuus.....	29
4 KERTOMUSTEN SISÄLTÖ	33
4.1 Odottamaton vai suunniteltu äitiys.....	33
4.2 Muutos nuoresta äidiksi.....	34
4.3 Nuoren äitiyden onnistumiset.....	36
4.4 Nuoren äitiyden haasteet	37
4.5 Tulevaisuus.....	40
5 TUTKIMUKSEN TULOKSET SUHTEESSA AIKAISEMPIIN TUTKIMUKSIIN	42
5.1 Nuoruuden ja äitiyden ristiriita.....	42
5.2 Nuoren äitiyden tuki	47
6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA.....	53
LÄHTEET	59
LIITE 1	

TAULUKOT

TAULUKKO 1: Ensisynnyttäjien keski-ikä ja nuorten äitien osuus 1987–2011.....	15
TAULUKKO 2: Kansainvälinen vertailu.....	16
TAULUKKO 3: Kertomusten äidit.....	28

1 JOHDANTO

Tutkimuksessani analysoin nuorten, alle 20-vuotiaana synnyttäneiden, äitien kokemuksia nuoruuden ja äitiyden yhteensovittamisesta. Idean sekä pro gradu-tutkielmani että aiemman vuonna 2011 kirjoittamani kandidaatin tutkielmani aiheeseen sain yhdysvaltalaisen nuorten äitien elämää käsittelevistä televisiosarjoista *16 & Pregnant* ja *Teen Mom* sekä suomalaisten nuorten äitien pitämistä blogeista. Nuori äitiys on ollut sattumalta syksyllä 2012 myös erityisen pinnalla suomalaisessa mediassa, kun MTV Finlandin esittämille yhdysvaltalaisille televisiosarjoille saatiin suomalainen vastine *Teiniäidit*. *Teiniäidit*-ohjelma seurasi yhden vuoden ajan neljän alle 20-vuotiaana synnyttäneen nuoren naisen elämää. Kahdeksanosaisen sarjan esitti YLE TV2 syksyllä 2012. (ks. <http://yle.fi/ohjelmat/kortit/teiniaidit/>)

Tutkimukseni teoreettinen viitekehys muodostuu nuoruuden ja äitiyden käsitteistä ja oletuksesta, että ne sisältävät toisilleen vastakkaisia ominaisuuksia. Vastakkaisia ominaisuuksia voivat olla esimerkiksi äitiyden suuri vastuu vastakkain nuoruuden kehitystehtävien ja aikuiseksi kasvamisen kanssa. Tyypillisimmin ajatellaan, että nuori ei ole tarpeeksi kypsä tai kehitykseltään riittävän valmis ottaakseen vastuuta toisesta ihmisestä niin kuin äitiyteen kuuluu. Tutkimuskysymykseni muodostui mielenkiinnosta tätä vastakkainasettelua kohtaan. Halusin myös nuorten äitien itsensä kautta ravistella yhteiskunnan melko pinttyneitä mielikuvia nuorista ”teini”äideistä ja äidin nuoren iän äitiydelle tuottamista vaikeuksista.

Päätutkimustehtäväni on selvittää ja kuvailla:

Millaista on nuoruuden ja äitiyden yhteensovittaminen?

Tutkimukseni taustalla on lisäksi kiinnostus siitä, mikä nuoressa äitiydessä on erityisen haastavaa ja mikä tuo onnistumisen elämyksiä, minkälaista on olla nuori äiti ja miten nuoren elämä on äitiyden myötä muuttunut. Näihin kysymyksiin haen vastauksia keräämistäni nuorten äitien omista kertomuksista. Kirjoituspyynnössä on tutkimuskysymykset selvästi esillä ja olen pyytänyt vastausta kertomuksen muodossa. Omassa analyysissäni etsin vastauksia siihen, minkälaisia kertomuksia nuoret äidit tuottavat ja pohdin myös sitä, minkälaiset taustatekijät voivat nuoren äitiyden kokemuksiin vaikuttaa.

Nuoren naisen raskaus on suuri muutos ja jopa kriisi hänen elämässään. Muutos ja kriisi raskauden ja äitiyden myötä ei toki ole ikäsidonnainen asia. Elämänmuutokset ovat kiinnostavia tutkimuskohteita, sillä muutokset uhkaavat ihmisen psyykkisiä ja fyysistäkin hyvinvointia, mutta tarjoavat myös mahdollisuuden positiivisiin kehityskulkuihin. Muutostilanteessa tai kriisissä rutiininomaisiksi ja näkymättömiksi muuttuneet suhtautumistavat muuttuvat uusien merkitysten muotoutumisprosessissa jälleen näkyviksi ja tämä tarjoaa mahdollisuuden tarkastella ihmisen tapaa merkityksellistää elämäänsä. (Hänninen 2000, 72.)

Rajaan tutkimuksessani nuoret äidit käsitteenä alle 20-vuotiaana synnyttäneisiin. Tämä raja on paras vaihtoehto tutkimukselleni, koska suurimmassa osassa aikaisempia tutkimuksia (esim. Kelhä 2009; Sairanen 2010) oli tehty raja samalla tavalla. Terveiden ja hyvinvoinninlaitoksen tekemissä tilastoissa nuorimpana äitiryhmänä ovat alle 20-vuotiaat äidit. (esim. Perinataalitilasto 2011). Vaikka suomalaisessa yhteiskunnassa täysi-ikäisyyden raja ja tämän myötä yhdenlainen aikuisuuden aste saavutetaan 18-vuotiaana, liittyy 18–20-vuotiaisiin nuoriin naisiin sellaisia yhteiskunnallisia ehtoja, jotka vaikuttavat äitiyteen, esimerkiksi koulutukseen liittyvät asiat. Toisen asteen koulu ei pääty 18-vuotiaana, vaan aikataulussa suorittaessa sinä vuonna kun täytät 19 vuotta. Lisäksi psykologiassa raja ihmisen kehityksen perusvaiheen ja jäsentymisen vaiheen välillä tehdään juurikin 20 ikävuoteen. (ks. esim. Dunderfelt 2011).

Ulkomaisissa tutkimuksissa usein kutsutaan nuoria äitejä teiniäideiksi (teen mom; teenage motherhood). Suomalaisissa tutkimuksissa käytetään useimmiten ulkomaisista poiketen käsitteitä nuori äiti ja varhainen äitiys. Käsitevalintaa on perusteltu teiniäiti-käsitteen negatiivisella ja arvolatauksia sisältävällä luonteella. (Hirvonen 2000; Särkiö 2002; Kelhä 2009). Käsitteistön selkeyttämiseksi ja arvolatauksen ja nuorien äitien leimaamisen välttämiseksi käytän käsitteitä nuori äiti, nuori äitiys ja varhainen äitiys. Teini-ikäisyyttä käytän synonyymina alle 20-vuotiaista nuorista.

Miksi nuori äiti näyttäytyy yhteiskunnallisessa keskustelussa usein lähtökohtaisesti epäonnistuneena? Nuori äitiys ei ole tilastollisesti Suomessa suuri ilmiö ja enemmän ollaan yhteiskunnassa huolissaan synnyttäjien keski-ikä nousemisesta liian korkeaksi. Äitiyden lykääminen pitkälle 30 ikävuoden toiselle puolelle saattaa aiheuttaa tahdotonta lapsettomuutta. Minkälaisia haasteita äidin nuori ikä asettaa itse äitiydelle? Kansainvälisiin tilastoihin

verrattuna Suomessa ei ole yhteiskunnallista huolta nuoresta äitiydestä, mutta yksilön kannalta tilanne on ongelmallisempi (Sairanen 2010, 22–23). Nuoren äitiyden problematisointi perustuu yhdenlaisiin ikäjärjestyksiin ja elämänkulun odotuksiin, jotka määrittyvät yhteiskunnallisesti. Yhteiskunta tukee vain tietynlaisia valintoja ja standardista poikkeaminen johtaa paheksuntaan ja leimaamiseen. Tällöin vaihtoehtoihin ratkaisuihin liittyvät myönteiset näkökulmat jäävät huomiotta. (Niemelä 2005, 191–192.)

Suomessa nuoria äitejä koskevia tutkimuksia on tehty melko vähän, johtuen todennäköisesti nuorten äitien suhteellisesti vähäisestä määrästä. Maissa, joissa teiniäitiys on yleisempää, esimerkiksi Yhdysvalloissa ja Iso-Britanniassa, on tutkimuksiakin tehty enemmän. Nuoria äitejä koskeva suomalainen tutkimus on ollut pääasiassa pro gradu-tutkielmien ta-soista ja tutkimusten joukossa on vain muutama väitöskirja. Tutkielmia ja tutkimuksia on tehty useiden eri tieteenalojen näkökulmasta. Jonna Rajamäki (2006) tutki kasvatustieteiden pro gradu-tutkielmassaan nuorten äitien kokemuksia raskaudesta ja äitinä olosta nykyaikana. Virve Sairasen (2010) kasvatustieteiden gradun tarkastelun kohteena olivat nuorten äitien kokemukset koulutuksesta, opiskelusta ja opinto-ohjauksesta toisen asteen oppilaitoksista. Minna Kelhä (2009) teki väitöskirjansa koskien sekä nuoria äitejä että varttuneita äitejä. Kelhän väitöskirjassa tarkasteltiin äitiyden yhteiskunnallisia ehtoja äidin iän näkökulmasta. Eila Hirvosen (1989) väitöskirja on etnografinen tutkimus alle 18-vuotiaiden raskauksista, äitiydestä ja äitiysneuvolakäynneistä. Tuorein aihetta sivuava väitöskirja on Marjo Kuortin (2012) yleislääketieteeseen kuuluva tutkimus Suomalaisten tyttöjen seksuaaliterveys ja – kulttuuri: Arvot, riskit ja valinnat.

Suhteessa aikaisempiin tutkimuksiin erityisessä pääosassa tutkimuksessani ovat nuorten äitien *omat kokemukset* nuoruuden ja äitiyden yhteensovittamisesta. Nuoret äidit ovat kokemusasiantuntijoita omasta tilanteestaan ja osaavat parhaiten vastata siihen, millaista on olla nuori äiti. Nuoruuden ja äitiyden vastakkainasettelu on yleisessä keskustelussa niin vahvaa, että toivon oman tutkimukseni tulosten antavan uutta näkökulmaa nuoren äitiyden tarkasteluun pelkän problematisoinnin sijaan. Nuoret äidit kohtaavat paljon ennakkoluuloja ja väheksyntää äitiydessään. Tutkimukseni tuloksista voi tehdä sen havainnon, että nuoret äidit eivät koe omaa tilannettaan lainkaan yhtä ongelmalliseksi, kuin yhteiskunta tai ulkopuoliset tahot mahdollisesti ajattelevat.

Voidaan sanoa, että erilaisiin äitiyspuheisiin sisältyy käsitys tietynlaisesta hyvästä äitiydestä. Nämä käsitykset voivat poiketa toisistaan. ”Vääräniikäisyys” käsitteenä sisältää jonkinlaisen oletuksen oikeasta iästä tulla äidiksi. Naisen elämäkulusta ei tunnu länsimaaisessa yhteiskunnassa löytyvän ajankohtaa, johon lapsien saaminen sopisi. Äidiksi tuleminen oikeaniikäisyys on sosiaalinen ja kulttuurinen konstruktio. (Kelhä 2009, 54.)

Laadullisen tutkimuksen peruseriaatteiden mukaisesti ja pienen otosmäärän vuoksi tutkimukseni johtopäätöksien ei ole tarkoitus yleistää tai luoda yleistä kuvaa suomalaisista nuorista äideistä. Yleistämisen sijaan voidaan tuloksia ja johtopäätöksiä mahdollisesti *suhteuttaa* myös muihin nuoriin äiteihin kuin tutkimukseeni osallistuneisiin. (Alasuutari 2011, 231–250.) Toivon tutkimukseni tuloksista olevan hyötyä erityisesti käytännön sosiaalityössä. Nuoret äidit lapsineen näyttäytyvät sosiaalityössä omana erityisenä asiakasryhmänään, joka toisaalta sisältää monia erilaisia yksilöitä ja kohtaloita. Nuorien äitien omia kertomuksia ja kokemuksia kuuntelemalla ja keräämällä saadaan arvokasta kokemuseräistä tietoa, jota voidaan soveltaa erilaisia tukitoimia suunniteltaessa ja järjestäessä. Minkälaista tukea sosiaalityö ja sosiaalityöntekijä voisi nuoreen äitiyteen antaa? Mielestäni on myös tärkeää yrittää poistaa nuoreen äitiyteen liittyviä ennakkoluuloja ja oletuksia ja toivon, että tutkimuksestani on hyötyä siinä. Ennakkoluulot puolin ja toisin ovat valitettavan usein esteenä sekä avun hakemiselle että sen oikealle kohdentamiselle myös sosiaalityön käytännössä.

2 TUTKIMUKSEN TEORIATAUSTAA JA KÄSITTEITÄ

2.1 Nuoruus

Nuoruutta voidaan käsitellä kronologisena ikävaiheena, psykologisena kehityksen vaiheena ja erityisenä elämänvaiheena. Ihminen kehittyy vuorovaikutuksessa kulttuurin ja sosiaalisten virikkeiden kanssa. Biologinen ja psykologinen kehitys noudattavat omaa sisäistä aika-
tauluaan. Sisäistämisen periaatteella tarkoitetaan sitä monimutkaista tapaa, jolla ulkomaailman virikkeet muuttuvat sisäisiksi psyykkisiksi rakenteiksi ja toiminnoiksi. Sisäistämisen merkitys korostuu lapsuudessa, mutta sitä tapahtuu koko elämän ajan. Yksilöityminen tapahtuu ulkomaailman kohtaamisen kautta. Vanhemmat luovat perustan yksilöllisyyden syntymiselle, mutta yksilöllisyys muodostuu muutenkin kuin biologisen kypsymisen kautta. (Dunderfelt 2011, 57–60.) Ihmisen elämänkaaren kehityksen keskeisen dynamiikan tavoittaminen yhdelle tieteenalalle on mahdotonta, koska ihmisen elämänkaaren ja elämäntapahtumien kehitys on niin moninaista. (Nurmi & Salmela-Aro 2000, 97).

Sinikka Aapola tutki kahden suomalaisen koulun yhdeksäsluokkalaisten kirjoituspyynnöstä syntyneitä kirjoituksia ja niissä esiintyviä ikämäärittelyjä. Kirjoituksissa käsiteltiin laajasti erilaisia teemoja. Kirjoituksissa lapsi määriteltiin viattomaksi ja tietämättömäksi ja aikuinen puolestaan ymmärtäväksi ja ajattelevaksi. Aikuisuuteen liitettiin kasvavat velvollisuudet sekä vastuu itsestä ja muista. Itsenäisyys, oikeudet, päätösvallat ja vapaus lisääntyy aikuisuuden myötä. Murrosikä muodostui ongelmalliseksi ja myös muiden ongelma-konstruktion koskien murrosikää väritti nuorten omaa suhtautumista. Nuoret kokivat tulevansa leimatuksi ryhmänä pelkän ikänsä vuoksi ja nuoren mahdollinen negatiivinen käyttäytyminen luettiin täysin ikään kuuluvaksi. (Aapola 1999, 208–222.)

Aapola käsittelee kirjassaan myös iän monia ulottuvuuksia, joista elettyjen vuosien määrä on vain yksi. Aapola käyttää tarkastelunsa pohjana nuorten kirjoituksia, Ilkka Kankaan (1997) väitöskirjan ikäulottuvuuksia sekä Peter Laslettin ikäerottelua. Kangas määritteli väitöstutkimuksessaan iän ulottuvuudet kolmeen ryhmään niiden määrittelyperusteen mukaan: kokemuspainotteisiin eli yksilöllisiin, yhteisöllisiin ja kulttuurisesti määriteltyihin sekä biologisiin tai fysiologisiin ikäkriteereihin. Ikä on sosiaalinen konstruktion, joka muodostuu yksilöllisistä kokemuksista sekä kulttuurisidonnaisista tulkinnoista biologisesta tai fysiologisesta iästä sosiaalisissa ja historiallisissa konteksteissa. Laslett erotteli kronologi-

sen iän lisäksi biologisen, sosiaalisen, persoonallisen ja subjektiivisen iän. Biologinen ikä määrittyy ruumiillisen kunnon, toimintakyvyn ja ulkonäön perusteella. Sosiaalinen ikä on julkisesti esitetty arvio yksilön iästä sosiaalisessa tilanteessa. Subjektiivinen ikä on ihmisen oma sisäinen yksityinen ikä ja se ei ole mitattavissa vuosissa. Persoonallinen ikä mitataan ihmisen itse elämänsä asettamien tavoitteiden myötä ja se muodostuu sosiaalisessa tilanteessa. (Aapola 1999, 223–224.)

Kun nuori täyttää kahdeksantoista vuotta, saa hän täydet kansalaisen oikeudet ja velvollisuudet. Tyttöjä ja poikia koskevat samat lakisääteiset ikärajat. Ikä voi määrittyä myös institutionaalisesti esimerkiksi koululaitoksen kautta; kronologinen ikä muuttuu koulussa institutionaaliseksi iäksi. Sosiaalinen ikä määrittyy epävirallisimmissa sosiaalisissa tilanteissa. Ilkka Kankaan mukaan sosiaalinen ikä tulee näkyväksi erityisesti silloin, kun siihen liitetystä normeista poiketaan. (Aapola 1999, 227–236.) Nuoren vanhemmuus on yksi tapa poiketa normista ja saattaa sosiaalinen ikä näkyväksi. Vanhemmuuden kautta ikä saa sosiaalisissa tilanteissa erilaisia merkityksiä.

Ihmisen psykologisen kehityksen perusvaihe kestää syntymästä 20-vuotiaaksi asti. Fyysinen kehitys on ensimmäisen vuoden aikana hyvin nopeaa. Lapsi on alusta asti hyvin kiinnostunut ulkomaailmasta ja taju maailmasta avautuu asteittain. Toisen ikävuoden tärkein tapahtuma on puheen oppiminen. Käveleminen luo perustan puheen kehitykselle. Puhe on edellytys ajattelun sekä yksilöllisyyden kehitykselle. 3-7-vuotiaana lapsi liittyy ympärillä olevaan kulttuuriin ja normi- ja arvomaailmaan. Koulu aloitetaan yleensä sinä vuonna, jolloin lapsi täyttää seitsemän vuotta. Koulukypsyyteen liittyy fyysinen kasvu ja kehittyneisyys, pitkäjänteisyys ja keskittymiskyky, itsenäisyys, sosiaalinen kehittyneisyys ja kognitiivisten kykyjen kypsyys, kuten kyky ymmärtää puhetta ja ilmaista itseään puheen keinoin. Ensimmäisten kouluvuosien aikana lapsen yksilöllisyys vahvistuu ja tämä ilmenee muutoksina, kuten kriittisyyden lisääntymisenä. Lapsen oma sisäinen maailma voimistuu, mutta lapsi ei ole vielä saavuttanut loogisen abstraktin ajattelun tasoa, vaan elää vanhempien tai muiden auktoriteettien suojaavan ihmissuhdepiirin sisällä. 10–12-vuotiaana identifiointuminen jatkuu ja lapsi tarvitsee kehittyäkseen aikuisen läheisyyttä. Lapsi samaistuu vahvasti samaa sukupuolta olevaan vanhempansa. (Dunderfelt 2011, 61–84.)

Nuoruuden jakso 12–20-ikävuoden välillä on jaettavissa edelleen kolmeen jaksoon. Jokaisesta ajanjaksoa määrittävät uudet haasteet ja tehtävät; kriisit. Nuoruuden varhaisvaiheessa

12–15-vuotiaana alkaa varsinainen biologinen murrosikä. Ajanjaksolle tyypillistä ovat ihmssuhteiden kriisit; luodaan uusia ystävyysuhteita ikätovereiden kanssa ja kapinoidaan vanhempia ja muita auktoriteetteja vasaan. Nuoruusiän keskivaiheessa minäkokemus selkiintyy, kokeillaan rajoja ja koetaan samaistumisia ja ihastumisia sekä syvällisiä ihmissuhteita. Keskivaiheelle tyypillistä on identiteettikriisi. Nuoruusiän loppuvaiheessa aloitetaan itsenäistä elämää ja pohdiskellaan omaa asemaa maailmassa. Kriisi nuoruusiän loppuvaiheessa on ideologinen. (Dunderfelt 2011, 84–85.) Nuoruutta määrittävät monet sosiaaliset, psykologiset sekä biologiset kehityshaasteet aikuisuuden ja lapsuuden välimaastossa (Kouvusilta & Rimpelä 2000, 155–157).

Robert J. Havighurst on määritellyt nuoruuden kehitystehtäviksi uuden ja kypsemmän suhteen saavuttamisen molempiin sukupuoliin, tunne-elämän itsenäistymisen saavuttamisen suhteessa vanhempiin ihmisiin ja taloudellisen vastuun ottamisen. Lisäksi kehitystehtävinä on löytää itselleen maskuliininen tai feminiininen puoli, hyväksyä oma fyysinen ulkonäkönsä ja oppia käyttämään ruumistaan tarkoituksenmukaisesti, kehittää maailmankatsomusta ja arvomaailmaa sekä pyrkiä ja päästä sosiaalisesti vastuulliseen käyttäytymiseen. Nuoruus on kaksijakoisuuden ja ristiriitojen aikaa. Yksilöllisyys herää maailmassa olevien vastakkaisuuksien kohtaamisessa tai niihin törmäämisen kautta. Biologisen kehityksen ohella ihmisen sisäinen psykologinen kehitys murrosiässä on hyvin merkityksellistä. (Dunderfelt 2011, 85–87.)

Monet fysiologiset ja geneettisesti ohjatut mekanismit luovat pohjaa ihmisen psykologiselle kehitykselle. Tämän lisäksi ihminen kehittyy eri elämäntilanteissa karttuvien kokemusten myötä. Ihminen muodostaa oman sisäisen kuvansa ympäröivästä maailmasta. Tämä maailmankuva määrittelee sen, millaisia normeja elämäntapakuva sisältää sekä sen, miten ihmisen elämä tyypillisesti etenee tietyssä kulttuurissa ja yhteiskunnassa. Ihmisen sisäinen kehityksen lisäksi myös kehitysympäristö muuttuu jatkuvasti. Tätä ympäristöä kuvataan esimerkiksi iänmukaisten kehitystehtävien, elämäntapahtumien, roolisiirtymien ja ikärajoitusten käsitteillä. (Nurmi & Salmela-Aro 2000, 86–89.)

Havighurst oli ensimmäisiä, jotka kuvasivat kehitystehtävien merkitystä yksilön kehitykselle. Kehitystehtävä tarkoittaa ihmisen pyrkimys kohti kasvua suhteessa sosiaalisen ympäristöön vaatimuksiin, rajoituksiin ja mahdollisuuksiin. Tietyssä kulttuurissa elävillä ihmisillä on yhteinen käsitys elämäntavasta, esimerkiksi missä iässä pitäisi saada ensimmäinen

lapsi tai aloittaa työelämässä. Näiden kehitystehtävien onnistunut saavuttaminen mahdollistaa henkilökohtaisen tyytyväisyyden kautta myöhemmän myönteisen kehityksen ja toisaalta epäonnistuminen kehitystehtävän saavuttamisessa vaarantaa myöhemmän kehityksen. Kehitystehtävät voivat muodostua moninaisesti: biologisen kypsymisen, yhteiskunnan kulttuurin paineen tai yksilön omien pyrkimysten, kiinnostuksien tai arvojen kautta. (Nurmi & Salmela-Aro 2000, 89.)

Ihmisen kehitys nuoruusiässä tapahtuu monella elämän alueella tapahtuvien siirtymien kautta. Näitä ovat esimerkiksi siirtyminen kodin vaikutuspiiristä ulospäin, ystävyys-suhteiden osittainen korvautuminen seurustelusuhteilla, mieluisien vapaa-ajanviettopöytälojen löytäminen, oppivelvollisuuden loppuunsaattaminen ja ammattiin tähtäävän koulutuksen aloittaminen. Nuoruutta voidaan kuvata sarjana siirtymiä lapsuuden ja aikuisuuden välillä. Aikuisuuteen liittyvä itsenäisyys saavutetaan eri elämän alueilla eri aikaan ja nuoren kehitys aikuiseksi on hyvin yksilöllistä. Siirtymät kuvaavat merkityksellisiä elämän alueilla saavutettavia kehitystehtäviä. Nuoren saavutettua tarvittavat ja merkitykselliset kehitystehtävät, on hän saavuttanut riittävän autonomian ja kyvyn kantaa vastuuta sekä omasta että muiden elämästä ja hyvinvoinnista. Aiemmin odotettiin elämänsä siirtymien tapahtuvan tietysti perinteiden ja normien säätelemässä järjestyksessä. Yhteiskunnat ovat kuitenkin kehittyneet yhä moniarvoisemmiksi, joissa elämänsä siirtymät eivät enää noudata välttämättä tiettyä yhtenäistä kaavaa vaan siirtymäprosessien monimuotoisuus on kasvanut. Monimuotoisuuden lisääntyminen asettaa yhä enemmän haasteita ja vaatimuksia nuoren omille henkilökohtaisille kyvyille ja voimavaroille löytää keinoja selviytyä siirtymistä ja statuksen muuttumisesta. (Koivusilta & Rimpelä 2000, 157–159.)

Vaikka nuori olisi jo 18-vuotiaana ruumiinsa ja älynsä puolensa valmis aikuisen elämään, kestää aikuisuuteen kypsyminen tosiasiallisesti pidemmän ajan. Suomen lain mukaan 18-vuotias on täysi-ikäinen ja vastuullinen teoistaan lain edessä. Aikuisuuteen kasvaminen jatkuu koko elämän ajan ja varsinainen aikuisuuden vaihe alkaakin vasta noin 18.–22. ikävuoden kohdilla. Ihmisen psykologinen kehitys ei pääty psykologisen kehityksen perusvaiheen jälkeen. Kehitysvaiheita on läpi koko ihmisen elämän. Noin kahdenkymmenennen ikävuoden jälkeen kehitysvaiheiden painopiste siirtyy minuuden kehityksestä yksilöllisyyden kehityksen puolelle. (Dunderfelt 2011, 92–96.)

Nuoruus on muotoutunut omaksi ikäkaudekseen suurien yhteiskuntarakenteiden muutoksen ja teollistumisen myötä pari vuosisataa sitten. Koulutuksen luominen tuottamaan työvoimaa teollistuneemman ja erikoistuneemman yhteiskunnan tarpeisiin synnytti nuoruuden omaksi yhteiskunnalliseksi ikäkaudekseen erottumaan lapsuudesta ja aikuisuudesta. Nuorisokulttuuri oli 1950- ja 1960-luvuille tultaessa omaksuttu kaikissa läntisen maailman yhteiskunnissa. Nuorten elämäntyyli näyttää läpäisevän kaikki maantieteelliset alueet ja sosiaaliset kerrostumat, mutta lähemmin tarkasteltuna nuoruuteen sisältyy monia toisistaan erottuvia kulttuurisia alaryhmiä. (Koivusilta & Rimpelä 2000, 155–156.)

Koulutusta koskevien viisaiden päätösten tekeminen on muodostunut kehittyneissä ja teollistuneissa maissa yhdeksi tärkeimmistä nuoruuden kehitystehtävistä. Koulutusinstituutioiden piirissä tiiviisti eläminen kuitenkin vaikeuttaa muiden kehitystehtävien ja siirtymien toteutumista, koska nuori on pidempään taloudellisesti riippuvainen vanhemmistaan tai yhteiskunnasta. Työelämään meno on länsimäissä yksi tärkeimmistä aikuisstatuksen tunnusmerkeistä ja tämän haltuunotto tapahtuu useimmilla eurooppalaisilla nuorilla elämän kolmannella vuosikymmenellä. (Koivusilta & Rimpelä 2000, 158–159.)

Marjo Kuortti havaitsi, että tutkimukseen osallistuneiden 15–18-vuotiaiden suurin pelko liittyen seksiin oli suunnittelematon raskaus. Raskauden suunnittelemattomuus ja sen mukana tuoma vastuu ja päätöksenteko pelottivat nuoria naisia. Raskauden pelkoon liittyi myös hylätyksi tulemisen pelko vanhempien, poikaystävän tai kavereiden osalta. Myös terveydenhoitohenkilökunnan asenteet ja moitteet liittyen nuoren naisen suunnittelemattomaan raskauteen pelottivat. (Kuortti 2012, 78.) Nuorten alle 20-vuotiaiden naisten abortit ovat laskeneet 2000-luvun alkupuolelta merkittävästi: vuonna 2002 1000 alle 20-vuotiaasta naista kohden abortteja tehtiin 16,3, kun vastaava luku vuonna 2011 oli 12,0. Eniten raskaudenkeskeytyksiä tehdään ikäryhmässä 20–24-vuotiaat. (Raskaudenkeskeytykset 2011.)

Kohdusta aikuisuuteen-tutkimuksessa seurattiin vuonna 1987 syntyneitä lapsia sikiökaudelta vuoden 2008 loppuun asti, jolloin seurattavat olivat 21-vuotiaita nuoria aikuisia. Ikäluokka ei ole poikkeuksellinen, vaan luvut kuvaavat yleisemmin sitä, miten nuoret aikuiset Suomessa tänä päivänä voivat. Hyvinvointierot ja syrjäytyminen ovat ilmiöitä, jotka syntyvät pitkän kehityksen tuloksena juontaen juurensa aina nuoren aikuisen varhaisimpiin elämänvaiheisiin asti. (Paananen 2011; Paananen & Gissler 2011a.)

Tutkimuksessa selvisi, että suuri osa suomalaisista lapsista ja nuorista voi hyvin, mutta yhä enenevässä määrin on niitä, joilla on erilaisia ongelmia. Kouluttamattomuus, mielenterveys- sekä toimeentulo-ongelmat kasautuvat. Jääminen koulutuksen tai työmarkkinoiden ulkopuolelle lisää eriarvoistumisriskiä nuorten aikuisten kohdalla. 16 prosenttia tästä ikäluokasta ei ole kouluttautunut peruskoulua pidemmälle, 23 prosenttia on jossain vaiheessa joutunut turvautumaan toimeentulotukeen ja 26 prosentilla on rikosrekisterissä merkintöjä rikkomuksista tai saaduista tuomioista. Joka viides on 21 ikävuoteen mennessä saanut psykiatrasta erikoissairaanhoidoa tai lääkitystä mielenterveysongelmiinsa. Vain perusasteisesti koulutetuista 40 prosenttia on saanut lääkitystä tai psykiatrasta erikoissairaanhoidoa mielen-terveysongelmiinsa. Tässä ryhmässä myös toimeentulotukeen tukeutuminen ja rikollisuus oli yleisempää kuin peruskoulutusta pidemmälle jatkaneissa. (Paananen 2011; Paananen & Gissler 2011a.)

Nuoruuteen liittyy siis runsaasti psyykkisiä ja fyysisiä muutoksia. Nuoruus on siirtymävaihe ja joillakin nuorilla saattaa olla erityisen paljon nopeaa henkistä kasvua vaativia elämäntilanteita. Nuoren naisen raskaus on yksi tällaisista elämäntilanteista. Nuoren äidin tehtävänä on selviytyä nuoruuteen liittyvistä kehityshaasteista, mutta oltava samalla tarpeeksi kypsä kasvattamaan omaa lastaan. (Rajamäki 2006, 4.) Nuoresta aikuiseksi kasvetaan kehitystehtävien ja roolisiirtymien kautta. Muutokset sisältävät aina riskin ja kehitystehtävässä on mahdollista epäonnistua. Ongelmallista on, jos nuoren kehitys on eri elämän osa-alueilla kovin epätasapainossa.

2.2 Äitiys

Varhaisimmassa naistutkimuksessa äitiys nähtiin naisen alistamisen välineenä tai vaihtoehtoisesti miesten ylivallan seurauksena, jossa kaikki miehet alistivat kaikkia naisia. 1980-luvulla äitiys alettiin nähdä naistutkimuksessa yhteiskunnallisesti tuotettuna ilmiönä. Vaikka äitiys pohjimmiltaan on biologinen lisääntymisen keino, on lisääntymisellä erilainen perusta eri aikakausina ja eri kulttuureissa. Naistutkimuksessa on tarkasteltu äitiyttä kolmesta eri näkökulmasta: äidillisyyden näkökulma eli miksi naiset haluavat hankkia ja hoitaa lapsia, reproduktion näkökulmasta eli naisten kykynä tulla raskaaksi ja kontrolloida raskauksia sekä äitiyden arjen näkökulmasta eli mitä lastenhoito merkitsee naisten elämässä. (Kuronen 1989, 12–13.)

Ennen naisen ja äidin roolit olivat yhtenevät. Nainen nähtiin nykyisenä tai tulevana äitinä tai ainakin äidillisenä olentona. Lapseton ja naimatonkin nainen velvoitettiin yhteiskunnassa äidillisiin tehtäviin; hoitamaan ammattiaan, sosiaalista ympäristöään ja kansakuntaansa niin kuin äiti lapsiaan ja emäntä miestänsä ja kotiaan. (Vuori 2003, 42.)

1900-luvulle asti lapsia saatiin siihen asti kuin se biologisesti oli mahdollista, kunnes sivistyneistön merkittävä vähemmistö alkoi rajoittaa lisääntymistään. Syntyvyyden pysyvässä alenemisessa oli kyse sekä modernisoitumisesta, kaupungistumisesta ja teollistumisesta että perhesuunnittelun ajatuksen leviämisestä yhteiskunnassa. Perhesuunnittelu valjastettiin 1900-luvulle tultaessa yhä enemmän kansallisiin pyrkimyksiin väestön kasvusta, ja näihin pyrkimyksiin liittyivät keskeisesti kysymykset ehkäisystä ja abortista. Ennen vuotta 1950 oli Suomessa abortti kielletty ja abortin kieltämisen syy oli väestöpoliittinen. Vuodesta 1950 abortti oli mahdollista saada kahden lääkärin asiantuntijalausunnan nojalla joko terveydellisin tai sosiaalisin perustein. Vuonna 1970 säädettiin aborttilaki, jonka lähtökohtana oli ajatus naisen yksilöllisestä oikeudesta ja vapaudesta valita. (Kelhä 2009, 5–8.)

Syntyvyyden säännöstelyä ja perhesuunnittelua koskevissa keskusteluissa 1950-luvulla määriteltiin sekä perhe-elämän normit että ongelmaäitien tyypit. Ongelmaäidit olivat joko tietämättömiä, ja synnyttivät lapsia liikaa ja eivät pystyneet heistä huolehtimaan tai ”itsekkäitä”, jotka käyttivät ehkäisyä väärin eli syntyvyyden säännöstelyn sijaan esimerkiksi opiskelujensa, kodin ulkopuolisen työn tai nautintojen vuoksi. Lääkärit pitivät sitä, etteivät ”itsekkäät naiset” tulleet raskaaksi, sekä yhteiskunnallisena pulmana että naisen oman elä-

män suurena epäonnena. Väestöliitto näytteli suurta roolia ”epätoivottujen” raskauksien ehkäisemisessä. Väestöliiton neuvonta koski vain avioliitossa olevien ehkäisyä, ja naimattomien naisten ehkäisyneuvonnasta huolehti perhekasvatus. (Helén 1997, 253–257.) Syntyvyyden säännöstelyyn tarkoitetut ehkäisyvälineet eivät yleistyessäänkään aluksi korostaneet naisen omaa vapaata valintaa, vaan olivat yhteiskunnallinen keino säädellä lapsien määrää perheissä ja suojella naisia liiallisten synnytyksien aiheuttamilta sosiaalisilta ja fyysisiltäkin ongelmilta.

Kun puhutaan äitiyden muutoksesta suomalaisessa yhteiskunnassa, on mielekästä aloittaa siitä murroksesta, joka tapahtui sääty-yhteiskunnan hajotessa ja modernin yhteiskunnan vahvistuessa. Miesten ja naisten suhteet muuttuivat sekä puolisoina että yhteiskunnallisina toimijoina. Vaimojen rooli vahvistui. Sivistyneistö uskoi kykyynsä muokata omaa toimintaansa, mutta köyhempien äitien katsottiin tarvitsevan taloudellisen avun lisäksi ohjausta ja neuvontaa. Köyhät äidit eivät aina olleet nöyriä ja kuuliaisia valistukselle, vaan lapsia syntyi liikaa tai liian vähän ja heistä ei huolehdittu toivotulla tavalla. Tehtiin laittomia abortteja ja aviottomia lapsia syntyi. Köyhiin suunnattu kontrollipolitiikka korvattiin sotien aikana ja niiden jälkeen positiivisilla yhteiskuntapolitiikan keinoilla kuten lisäämällä valistusta ja neuvontaa, antamalla taloudellista apua ja perustamalla äitiys- ja lastenneuvoloita. (Vuori 2003, 41–43.) Sivistyneistö yritti siis toiminnallaan ja myös esimerkillään ehkäistä ei-toivottuja raskauksia alemman yhteiskuntaluokan piirissä.

20 vuotta sitten äitiyden epäonnistumiseen liittyvät seikat olivat erilaisia kuin nykyään. Marjo Kurosen vuonna 1989 valmistuneessa tutkimuksessa kerrotaan, että riskitekijöiksi on ajateltu muun muassa avioerot, äidin korkea ikä ja psyykkiset ongelmat. (Kuronen 1989.) Yhteiskunnallisessa keskustelussa ollaan nykyäänkin huolissaan synnyttäjien keski-ikäen nousemisesta liian korkeaksi, mutta yli 30-vuotias ensisynnyttäjä ei nykymaailmassa ole enää huomiota herättävän vanha. Avioeroja ei ajatella enää epäonnistumista määrittäväksi tekijäksi ainakaan yhtä suuressa määrin kuin ennen. Psyykkiset ongelmat ovat edelleen äitiyteen vaikuttava riskitekijä.

On tärkeää erottaa äitiys subjektiivisena ja yksilöllisenä kokemuksena ja toisaalta yhteiskunnallisena ilmiönä. Yhteiskunnallisena instituutiona äitiys määrittää vahvasti naisen asemaa; naiset mahdollisesti tinkivät esimerkiksi urakehityksestään äitiyden vuoksi, ja lisäksi äitiyttä määrittävät tietyt yhteiskunnalliset normit, eli yhteiskunta määrittää millaista

on hyvä äitiys. (Kuronen 1989, 24–25.) Se miten äiteinä eletään ja miten heidän toimiaan muokataan, liittyy siihen miten heidät kulttuurisesti hahmotetaan. Äitiyttä muokataan kulttuurisesti ja äitiyden mallit muokkautuvat ajan myötä. Äitiys ei enää määritä naisen koko elämänkaarta ja lapsien lukumäärä per äiti on vähentynyt. (Vuori 2003, 39–40.)

Pienen lapsen äitiys saattaa olla nykyään kokonaisvaltaisempaa, koska yhteiskunta tukee sitä mahdollistamalla pitkän äitiysloman. Toisaalta naisten kokopäivätyömarkkinat, koulutus, kansainvälisesti kehittynyt päivähoitojärjestelmä ja myös miesten osallistuminen lasten hoitoon työntävät äitejä töihin kodin ulkopuolelle. (Vuori 2003, 40.) Äitiyteen liittyy runsaasti erilaisia myyttejä, joita voidaan nimittää myös stereotypioiksi äitiyden olemuksesta. Näitä myyttejä ovat rikkoneet ja rikkovat edelleen muutokset naisten yhteiskunnallisessa osallisuudessa ja esimerkiksi työssäkäynnissä. Aluksi naisten työssäkäynti nähtiin sosiaalisena epäkohtana ja eräänlaisena ajalle tyypillisenä muotioikkuna ja täten ohimenevänä ilmiönä. (Kuronen 1989, 79–81.)

Yhteiskunnan harjoittamaa puitteiden luomista äitiydelle voidaan kutsua avuksi, sosiaalisesti tueksi, vanhempainkasvatukseksi, äitien ja perheiden elämään puuttumiseksi tai kontrolliksi; näkökulmasta riippuen. Moderni yhteiskunta ei pysy kasassa pakottamalla vaan toimijuudella ja sillä, millaista elämä on ja kuinka paljon paremmaksi se voidaan tehdä. Äidit ja isät eivät ole pelkästään yhteiskunnan muokkauksen kohteena, vaan osallistuvat myös itse aktiivisesti luomaan käsitystä siitä, minkälaista äitiyden ja isyyden tulisi olla. (Vuori 2003, 58.)

Minna Kelhä (2012) tutki äitiyden yhteiskunnallisia ehtoja, ja sitä millaisia ristiriitoja mahdollisesti syntyy tai koetaan silloin, kun naisen omien mahdollisuuksien ja valintojen kautta rakentuva äitiys poikkeaa normitetun elämäntavan mukaisesta ”oikeanikäisestä” äitiydestä. Hän toteaa tutkimansa media-aineiston ja julkisen keskustelun perusteella, että kysymykset synnytysistä ja äitiyden ajoittumisesta liitetään usein kysymyksiin opiskelun ja perheen tai palkkatyön ja perheen (tai näiden kaikkien kolmen) yhteensovittamisesta. Naisen ikä ja elämänvaihe määrittelevät sosiaalisesti ja kulttuurisesti hänen äitiyttään. Kelhä kiinnitti tutkimuksessaan huomiota erityisesti juuri naisen ja äidin ikään sosiaalisen erottelun muotona. Ristiriidat naisen kronologisen ja kokemuksellisen iän diskurssien välillä ovat yleisiä ”vääriä” perheenperustamisikää koskevissa mediakeskusteluissa. Nainen saattaa kokea itsensä riittävän vanhaksi ja kykeneväksi äitiyteen, mutta hänen kronologi-

nen ikänsä ei siihen alaikäisyyden takia oikeuta. Varttuneen äitiyden ongelmallisuus liitetään taas usein biologiseen iän diskurssiin ja siihen, ettei varttunut nainen ole enää ruumiillisesti sopiva synnyttäjäksi. (Kelhä 2009, 9-15.)

2.3 Nuori äitiys

Tilastollisesti tarkasteltuna nuorten alle 20-vuotiaiden äitien osuus kaikista synnyttäneistä on ollut ja on edelleen Suomessa hyvin alhainen. Tästä huolimatta nuorten naisten äitiys näyttäytyy julkisessa keskustelussa ongelmallisena. (Kelhä 2009.)

Synnyttäjiä, synnytyksiä ja vastasyntyneitä tarkastellaan vuositason perinataalitilastossa. Vuonna 2011 synnytyksiä oli 59 385 ja syntyneitä lapsia 60 258. Vuonna 2011 kaikkien synnyttäjien keski-ikä Suomessa oli 30,2 vuotta. Ensisynnyttäjien keski-ikä oli 28,4 vuotta. Synnyttäjien sekä ensisynnyttäjien keski-ikä on noussut tasaisesti 2000-luvun ajan. 18,7 prosenttia kaikista synnyttäjistä ja noin 11 prosenttia ensisynnyttäjistä oli yli 35-vuotiaita. Alle 20-vuotiaita synnyttäjiä oli 2,1 prosenttia kaikista synnyttäjistä. Vuonna 1987 vastaava luku oli 3,2. Alle 20-vuotiaiden synnyttäjien määrä suhteutettuna kaikkiin synnyttäjiin on laskenut tasaisesti vuodesta 2002, jolloin nuoria synnyttäjiä oli 3,3 prosenttia kaikista synnyttäjistä. 75 prosentilla nuorista synnyttäjistä ei ollut aikaisempia raskauksia ja 91,2 prosentilla ei aiempia synnytyksiä. Myös nuorien synnyttäjien määrä suhteutettuna samanikäisiin on laskenut koko 2000-luvun ajan ollen 7,8 synnyttäjää 1 000 samanikäistä nuorta kohti vuonna 2011. Joka toinen alle 20-vuotias äiti tupakoi raskauden alussa ja heistä joka kolmas lopetti raskauden aikana. Vanhempien synnyttäjien joukossa tupakointi oli harvinaisempaa ja tupakoivia odottavia äitejä oli 15,8 prosenttia keskimäärin. (Perinataalitilasto 2011) Nuorten tupakoivien äitien suhteellisesti suuri määrä verrattuna varttuneempiin johtuu osaltaan siitä, että tupakointi on nuorten keskuudessa yleisestikin yleisempää.

Seuraavassa taulukossa 1 on kuvattu ensisynnyttäjien keski-ikää ja nuorten äitien osuutta synnyttäjistä vuosina 1987, 1992, 1997, 2003, 2007 ja 2011.

Taulukko 1: Ensisynnyttäjien keski-ikä ja nuorten äitien osuus 1987–2011 (Perinataalitilasto 2011)

Vuosi	Ensisynnyttäjien keski-ikä [vuotta]	Nuorten äitien osuus synnyttäjistä [%]
1987	26,5	3,2
1992	27	2,7
1997	27,7	2,5
2003	27,8	2,9
2007	28	2,5
2011	28,4	2,1

Ensisynnyttäjien keski-ikä on noussut suhteellisen tasaisesti koko ajan. Vastaavasti nuorten ensisynnyttäjien prosentuaalinen osuus on pienentynyt.

Suomessa sairaanhoitopiireittäin jaettuna suhteellisesti eniten nuoria äitejä kaikista synnyttäneistä on luokassa ”tuntematon”, joka tarkoittaa niitä naisia, joiden asuinkunnaksi oli merkitty ulkomaat vuonna 2011. Suomen sairaanhoitopiireistä suhteellisesti eniten alle 20-vuotiaana synnyttäneitä oli vuonna 2011 Itä-Savossa, Pohjois-Karjalassa, Päijät-Hämeessä ja Länsi-Pohjalla. Ensisynnyttäjien keski-ikä oli korkein Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirissä ja matalin Länsi-Pohjan sairaanhoitopiirissä. (Perinataalitilasto 2011.) Tilastollisesti merkittäviä eroja nuorten äitien suhteellisessa määrässä sairaanhoitopiirien välillä ei kuitenkaan ollut ja vuosittaiset eroavuudet selittyvät pitkälti sillä, että nuorten äitien lukumääräisesti pienessä joukossa prosenttimäärät nousevat ja laskevat herkemmin, kuin otosmäärältään suuremmissa ryhmissä.

Eurooppalaisten alle 20-vuotiaiden nuorten raskaudet ovat lähes aina suunnittelemattomia (Kuortti 2012, 46). Vähintään 1,25 miljoonaa teini-ikäistä tulee arvion mukaan raskaaksi joka vuosi Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestön jäsenmaissa eli OECD-maissa.

Arviolta puoli miljoonaa heistä tekee abortin ja 750 000 nuoresta naisesta tulee nuori äiti. Vähiten nuoria äitejä on San Marinossa, Koreassa ja Alankomaissa. Yhdysvalloissa jokaisesta tuhasta 15–19-vuotiasta tyttöä kohti syntyi 41 lasta vuonna 2011. Suhteellinen määrä on kehittyneiden länsimaiden suurin ja noin nelinkertainen Euroopan Unionin jäsenmaihin verrattuna. Amerikan mantereella keskiarvo on 63 ja Euroopan alueellinen keskiarvo on 24. Suomen vastaava luku oli 9, joka oli Euroopan yhdeksänneksi alhaisin. Keskiarvon yläpuolella Euroopassa ovat muun muassa Venäjä (29), Iso-Britannia (26) ja korkeimmalla Euroopan arvolla, eli 56 per tuhat nuorta, on Turkki. Matalan tulotason maissa keskimäärin 110 nuorta tuhannesta on synnyttänyt lapsen. Vastaavasti korkean tulotason maiden nuorista vain 21 nuorta tuhatta kohti on synnyttänyt. Suomi kuuluu korkean tulotason maihin. (World Health Statistics 2011; Unicef 2001.)

Seuraavassa taulukossa 2 on vertailtu kansainvälisestä näkökulmasta nuorten synnyttäjien suhteellista osuutta maantieteellisin aluein jaoteltuna.

Taulukko 2: Kansainvälinen vertailu (World Health Statistics 2011)

Maantieteellinen alue	15–19-vuotiaiden synnytykset tuhatta samanikäistä kohden [alueelliset keskiarvot vuonna 2011]
Afrikka	117
Amerikka	63
Kaakkois-Aasia	54
Eurooppa	24
Itäinen Välimeri	41
Läntinen Tyynimeri	11

Euroopassa on maailmanlaajuisesti tarkastellen toiseksi vähiten 15–19-vuotiaiden synnytyksiä suhteutettuna tuhatta samanikäistä kohden. Eniten nuoria äitejä on Afrikan manta-reella ja toiseksi eniten Amerikassa.

Koulutustason nouseminen, naisten uramahdollisuuksien laajeneminen, tehokkaampi ehkäisy ja vaihtuvat suositukset ovat nostaneet ensisynnyttäjien keski-ikää kaikissa kehittyneissä länsimaissa. 19 OECD-maassa 28:sta ovat teini-ikäisten synnytykset vähentyneet enemmän kuin puoleen 1970-luvulta 2000-luvulle. (Unicef 2001.) Suomessa nuori äitiys ei ole kansainvälisiä tilastoja tarkasteltaessa yhteiskunnallisesti suuri huolenaihe, mutta yksilötasolle siirryttäessä aiheen merkittävyys lisääntyy. Kun lasketaan yhteen teini-ikäisten raskaudenkeskeytykset sekä synnytykset, käy ilmi, että vuosittain yli 20 tuhannesta alle 20-vuotiaasta nuoresta naisesta joutuu tekemään päätöksen varhaisen äitiyden tai sitoutumattoman nuoruuden välillä. (Sairanen 2010, 23.)

Suomessa vuosittain noin 90 prosentissa kaikista raskaudenkeskeytyksistä on syynä sosiaaliset syyt. Sosiaaliset syyt mainittiin 92 prosentissa vuoden 2011 raskaudenkeskeytyksistä. Alle 17-vuoden ikä oli syynä 3,1 prosentilla vuonna 2011, yli 40 vuoden ikä 2,9 prosentilla ja yli neljän lapsen synnyttäminen 2,1 prosentilla. Sosiaaliset syyt olivat myös suurin syy alle 20-vuotiaiden abortteihin. (Raskaudenkeskeytykset 2011.) Raskaana olevan naisen on tehtävä selvitys omista ja perheensä elämänoloista. Sosiaalisiksi syiksi on lueteltu esimerkiksi parisuhde, perhetilanne, muut ihmissuhteet, tulevaisuuden suunnitelmat, odotettavan lapsen isän tai hakijan puolison halu ja edellytykset kasvattaa lasta, hakijan tai odotettavan isän tai hakijan puolison ikä, jonkun perheenjäsenen huono terveydentila ja synnyttämisen ja lapsenhoidon vaikutukset opiskeluun tai työtilanteeseen. (Lupa raskauden keskeyttämiseen; Lomake AB-2.)

Seksuaalisuuteen kasvaminen on paljon muutakin kuin biologista kypsymistä. Nuoruus on heräämistä tietoisuuteen itsestään ja ajatukset jäsentyvät ihanteiksi eli ideaaleiksi. Seksuaaliset halut ja yllykkeet ovat polaarissa suhteessa järjelliseen elämään. (Dunderfelt 2011, 86–90.)

Eila Hirvonen on väitöstutkimuksessaan havainnut yhteiskunnan jäsenten suhtautumisessa nuoreen äitiin monenlaisia ongelmia. Ongelmalähtöinen suhtautuminen näyttäytyy erityisesti suomalaisessa mediassa ja asiantuntijapuheessa. Nuori äiti ei ole noudattanut sitä

normatiivista kronologiseen ikään perustuvaa elämäntapaa, jota yhteiskunnassamme pidetään toivottavana. Nuori äiti perustaa perheen ennen kouluttautumista ja valmistumista ja joutuu usein turvautumaan yhteiskunnan tarjoamaan taloudelliseen tukeen. Hänet voidaan nähdä yhteiskunnan näkökulmasta tarkasteltuna kykenemättömänä siihen huolenpitoon ja moraaliseen toimintaan, joka liitetään äitiyteen. (Hirvonen 2000, 37; Niemelä 2005, 171.) Nuorilla äideillä oli oletamus siitä, että heidän raskauttaan ihmetellään. Tämä liittyy nuorten äitien omaan tietoisuuteen yhteiskunnan ikänormeista, joita he eivät ole noudattaneet. Ympäristön suhtautuminen raskauteen oli kuitenkin nuorten äitien mielestä yllättävän vähän ihmettelevää. (Rajamäki 2006, 85.)

Nuorten äitien ja varttuneiden äitien määrittämässä ihanteellisessa elämäntavossa on eroja. Nuoret äidit paheksuivat äitiyden aikatauluttamista, mutta toisaalta jälkikäteen kysyttäessä useat heistä olisivat itse halunneet saada lapsia vasta, kun heillä on ammatti. Nuoret äidit pitivät ihanteellisena ikänä äidiksi tulemiselle kahdenkymmenen vuoden ikää. Ihanteellinen elämäntapa merkitsi suhteellisen lyhyttä ammattiin valmistavaa koulutusta ja perheen perustamista pian valmistumisen jälkeen. Nuoret äidit korostivat perheen merkitystä, mutta pitivät ammattia myös tärkeänä asiana. (Kelhä 2009, 50–51.)

Erityisesti naisen perheenperustamisikä nähdään yhtenä merkittävänä tekijänä hyvän vanhemmuuden kriteerien diskursiivisessa muotoutumisessa (Kelhä 2009, 11). Riskit altistavat nuoren raskaudelle ja nuoren raskaus itsessään nähdään ongelmana (Kuortti 2012, 46). Marjo Kuortin väitöskirjatutkimukseen osallistuneet nuoret naiset sisäistivät hyvin yhteiskunnan nuorelle naiselle asettaman normin. Yhteiskunta tarjoaa apuaan esimerkiksi nuoren koulutukseen, mutta perheen perustamiseen vähemmän. Nuoren raskauden ajatellaan olevan riski ja rasite myös yhteiskunnalle, koska nuoren äidin oletetaan tarvitsevan yhteiskunnalta enemmän tukea ja huolenpitoa. (Kuortti 2012, 107.) Nuorella äidilläkin on suuri tarve pärjätä elämässään ja pyrkimykset kohti täydellistä äitiyttä koskevat myös nuoria äitejä. (Katvala 2001, 10–13; Sairanen 2010, 126.) Ympäristö suhtautuu jo alkujaan epäilevästi nuoren äidin kykyyn huolehtia lapsestaan. Nuori äiti ei halua myöntää virheitään kenellekään. (Rajamäki 2006, 67.)

Nuorten äitien mukaan raskauden valinta ja vanhemmuus eivät ole kiinni iästä, vaan nuoren kyvystä ottaa vastuuta ja kypsyä elämänmuutokseen. Vaikka äidit olisivat jälkikäteen ajateltuna lykänneet lapsien saamista muutamalla vuodella, luottivat he omaan kykyynsä

huolehtia lapsesta nuoresta iästä huolimatta. (Särkiö 2002, 59; Hirvonen 2000, 86.) Äidit kokivat myös nuorena jaksavansa lapsen kanssa paremmin kuin varttuneemmat äidit (Särkiö 2002; Kelhä 2009). Nuoret äidit painottavat kronologisen iän sijaan yksilön omaa kokemusta sekä kehityksen yksilöllisyyttä. Tämän näkemyksen mukaan hyvän äitiyden ja äitiydessä onnistumisen edellytykset ovat periaatteessa saatavilla iästä, materiaalisista olosuhteista ja elämäntilanteesta riippumatta. Äitiys vaatii erilaisia taitoja ja kykyjä, kuten kykyä luopua itsekkyydestä ja ottaa vastuuta. (Niemelä 2005, 174–175.)

Erilaiset äitiyteen liittyvät asiat määrittyivät iän lisäksi äitien yhteiskunnallisen taustan kautta. Yhteiskuntaluokka näkyi aineistossa ainakin haastateltujen naisten suhteessa rahaan ja toimeentuloon. On osin mahdotonta aineistosta erottaa, mitkä eri-ikäisten naisten kokemuksista liittyivät ikään ja mitkä yhteiskuntaluokkaan. (Kelhä 2009, 49.) Varhainen äitiys ei Suomessa ole tulkittavissa luokkasidonnaisista lähtökohdista samalla tavalla kuin anglo-amerikkalaisessa tutkimuksessa, mutta esimerkiksi Anna Niemelä kyseenalaistaa normatiivisen keskiluokkaisen elämäntilanteen omassa tutkimuksessaan. Nuorten äitien tapa kasvaa naiseksi eroaa keskiluokkaisesta ihanteesta ja riskitietoinen perhesuunnittelu ei ole toteutunut heidän elämäntilanteissaan. Nuoret äidit eivät itse määrittele varhaista perheen perustamista suureksi riskiksi tulevaisuudelle tai nuoruuden pilaavaksi tekijäksi, mutta ”vääräkäisyys” asettaa nuoret äidit puolustusasemaan vallitsevaa ihannetta vastaan. (Niemelä 2005, 172–174.)

Jokaiseen äidin ja lapsen väliseen suhteeseen liittyy epäonnistumisen mahdollisuus, joka aiheuttaa lapselle psyykkisiä ongelmia tulevaisuudessa (Kuronen 1989, 82–84). Nuoren naisen äitiyteen liittyvä riski piilee oletetuissa taloudellisissa ja sosiaalisissa ongelmissa. (Kelhä 2009, 9). Tieto normaalista äitiydestä tai vanhemmuudesta yleensä saadaan peilamalla oma äitiyttään niihin äiteihin, joilla on suuria psyykkisiä ja sosiaalisia ongelmia, ja jotka ovat esimerkiksi lastensuojelun tai psykiatrisen avun piirissä. Tavallinen vanhemmuus hahmotetaan sen kääntöpuolen eli ongelmavanhemmuuden kautta. Hyvään vanhemmuuteen pyritään erottautumalla kaikesta negatiivisesta. Paradoksaalisesti tämä johtaa siihen, että kaikki äitiydessä uhkaa määrittyä negatiivisen kautta. (Vuori 2003, 59.)

Syrjäytyminen on tyypillisimmin moniulotteinen prosessi, joka johtuu huono-osaisuuden kasaantumisesta samoille henkilöille, ryhmille tai alueille. Nuorten syrjäytymistutkimukseen liittyviä muuttujia ovat muun muassa perheen taloudellinen tilanne, oma ja vanhempi-

en koulutus, perherakenne, itsekontrolli ja päihteiden käyttö. Syrjäytyminen voidaan jakaa taloudelliseen ja sosiaaliseen syrjäytymiseen. (Kivivuori 2009, 3-9.) Teini-ikäisiä äitejä on tutkittu eri tieteenaloilla laajalti varsinkin Yhdysvalloissa ja Britanniassa ja usein lähestymistapa on ollut ongelmalähtöinen. Varhaisen äitiyden on nähty johtavan pysyvään köyhyyteen, yksinhuoltajuuteen, psyykkisiin ja taloudellisiin ongelmiin sekä riippuvuuteen yhteiskunnan tuesta. (Niemelä 2005, 169–170.)

Nuoren äitiys nähdään ongelmallisena sekä yksilön että yhteiskunnan kannalta. Nuorten taloudelliset vaikeudet ja todellinen köyhyys ovat sidoksissa varhaiseen äitiyteen yleisesti liitettäviin tekijöihin kuten kouluttamattomuuteen, ammattitaidottomuuteen, työttömyyteen, yksinhuoltajuuteen, sosiaaliturvan varaan jättäytymiseen sekä yleiseen naisen asemaan yhteiskunnassa. (Sairanen 2010, 8.) Kolmentoista Euroopan unionin jäsenmaiden tarkastelussa kävi ilmi, että teini-ikäisenä lapsen saaneilla on keskimäärin kaksinkertainen todennäköisyys elää köyhyydessä. Kansainvälisessä tarkastelussa teini-ikäisten raskauksien väheneminen mahdollistaa myös osaltaan köyhyyden ja ylisukupolvisen syrjäytymisen vähentämisen. (Unicef 2001.)

Ruotsissa vuonna 2001 tehdyssä tapaustutkimuksessa saatiin selville, että teini-ikäisenä lapsen saaneet äidit elivät myöhemmin elämässään merkittävästi suuremmalla todennäköisyydellä huonoissa sosioekonomisissa olosuhteissa kuin äidit, jotka olivat saaneet lapsensa 20–24-vuotiaina. Huono-osaisuus ja erilaisten yhteiskunnallisten tukien käyttö määrittyi lineaarisesti niin, että huonoimmissa oloissa elivät nuorimpina lapsensa saaneet äidit. (Olausson, Haglund, Weitoft, & Cnattingius 2001.)

Ulkomaisten tutkimusten yleistyksiin nuorista äideistä ja heidän sosiaalisista ongelmistaan tulee kuitenkin suhtautua hieman varauksella, koska suomalainen yhteiskunta sosiaalisine tukiverkkoineen eroaa hyvin paljon esimerkiksi Yhdysvalloista. Suomessa nuorten äitiys ei ole kovin ongelmallista nuorten äitien vähäisyyden ja hyvän sosiaaliturvan vuoksi. Sosiaaliturva Suomessa antaa perusturvan jokaiselle ja köyhyysongelma ei ole niin näkyvä kuin muissa maissa. (Särkiö 2002, 9). Toinen asia on se, että riittääkö Suomenkaan perusturva nykyisellä tasollaan turvaamaan matalan tulotason perheiden elämää.

Jonkinlainen yhteys nuoren äitiyden ja huonon sosioekonomisen aseman voidaan ajatella olevan Suomessakin, koska Ruotsissa saadut tutkimustulokset viittaavat siihen suuntaan.

Ruotsin ja Suomen sosiaaliturvat ovat hyvin yhteneväiset ja Ruotsin sosiaalimenot suhteutettuna bruttokansantuotteeseen ovat Suomen menoja pari prosenttiyksikköä suuremmat (Sosiaalimenot ja rahoitus 2009). Sosiaalimenojen suuruudesta voidaan päätellä Ruotsin sosiaaliturvan olevan vähintään yhtä kattava kuin Suomen. Painotukset sosiaaliturvassa voivat olla erilaisia.

Länsimaissa tehdyssä tutkimuksessa varhaisesta äitiydestä on havaittu, että nuorena äidiksi tulleet ovat eläneet lapsuutensa ja nuoruutensa yleensä huonommissa oloissa kuin varttuneemmat äidit. Yhdysvalloissa yhteys varhaisen äitiyden ja matalan tulotason, yksinhuoltajuuden sekä kouluttamattomuuden välillä on vahva. Nuorten äitien siskot ja tyttäret saavat yhdysvaltalaisen tutkimuksen mukaan myös todennäköisemmin lapsensa alle 20-vuotiaina. (Olausson et al. 2001, 70.) Jonna Rajamäen (2006) tutkimukseen osallistuneiden nuorten äitien jokaisen lähisuvusta löytyi joku, joka on saanut lapsen hyvin nuorena. Näiden nuorten äitien suvuissa lapsen synnyttäminen tapahtui keskimääräistä nuorempana. (Rajamäki 2006, 77.)

Tutkimuksissa on kiistelty siitä, että johtuuko sosioekonomisten ongelmien kerääntyminen varhaisesta äitiydestä vai onko varhainen äitiys seurausta huonoista sosioekonomisista olosuhteista. Ruotsalaisen tutkimuksen mukaan huonot sosioekonomiset olosuhteet olivat riskinä myös niille nuorille äideille, jotka olivat ennen raskautta eläneet paremmissa oloissa tai käyneet koulua peruskoulua pidemmälle. (Olausson et al. 2001, 70–71.)

3 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

3.1 Tutkimusaineisto

Lähtökohtanani oli tutkia nuorten äitien omia kokemuksia. Haastateltavien saaminen nuorten äitien jo tilastollisesti pienestä joukosta ja haastattelujen järjestäminen maantieteellisesti muodostui hankalaksi. Halusin kokemuksia nuorilta äideiltä, jotka eivät olisi minulle tuttuja ennestään esimerkiksi työni kautta. Kirjoituspyynnöllä kertomuksien kerääminen vaikutti hyvältä vaihtoehdolta, koska se mahdollisti pyynnön levittämisen laajalle. Kirjoittaminen omista kokemuksista voi tuntua helpommalta kuin niistä kertominen, varsinkin jos oletuksena on, että kokemuksiin liittyy vaikeita tai muulla tavoin koskettavia asioita.

Jo tutkimustani suunnitellessa internet erilaisine virtuaalisine yhteisöineen näyttäytyi tärkeänä yhteydenpitovälineenä muihin samassa tilanteessa oleviin. Löytäessäni yhden nuoren äidin blogin ja seurattessani kommentteja löysin tieni aina uusiin ja uusiin blogeihin ja osalliseksi erilaisten nuorten äitien maailmoista. Tämä vahvisti näkemystäni siitä, että lähdän liikkeelle etsien aineistoa internetin kautta kirjoituspyynnöin. Kohderyhmäksi valikoitui nuorten aktiivisesti blogia pitävien 24 äidin joukko sekä keskustelupalstoja seuraavat nuoret äidit. Laadullista tutkimusta toteuttaessa on tärkeää, että henkilöt, joilta tietoa kerätään, tietävät mahdollisimman paljon tutkittavasta ilmiöstä (Tuomi & Sarajarvi 2012, 85–86). Nuoret äidit ovat parhaita kokemusasiantuntijoita kertomaan nuoruuden ja äitiyden yhteensovittamisesta.

Blogissaan sähköpostiosoitteen ilmoittanutta kahdeksaa äitiä lähestyin suoraan kirjoituspyynnöillä ja loppuja kuuttatoista blogikirjoituksen kommentoinnin kautta. Kirjoituspyynnöt lähetin kesäkuun 2012 loppuun mennessä ja kirjoituspyyntöön oli vastattava viimeistään 30.9.2012 eli vastausaikaa jäi vähintään kolme kuukautta. Kirjoituspyyntö julkaistiin myös vauva.fi- ja meidanperhe.fi-sivustojen Osallistu tutkimukseen-osiossa ajalla 15.6.–30.9.2012. Demi-lehden verkkosivujen ylläpitäjää lähestyin myös kirjoituspyynnön tiimoilta, mutta en saanut vastausta kyselyyni, eikä pyyntöäni siellä julkaistu.

Yleisimmät laadullisessa tutkimuksessa käytetyt aineistonkeruumenetelmät ovat haastattelu, kysely, havainnointi ja erilaisiin dokumentteihin perustuva tieto. Näiden lisäksi aineistona voidaan käyttää kirjallista materiaalia. Kirjallinen materiaali on jaettavissa kahteen

luokkaan, yksityisiin dokumentteihin ja joukkotiedotuksen tuotteisiin. (Tuomi & Sarajärvi 2012, 71–84.) Keräämäni kirjoitukset ovat yksityisiä dokumentteja, mutta jos olisin tutkinut nuorten äitien blogikirjoituksia, olisi aineistona ollut joukkotiedotuksen tuotteet, koska blogikirjoitukset ovat kaikkien internet-käyttäjien luettavissa. Ajatuksenani oli tavoittaa myös muitakin kuin blogia pitäviä nuoria äitejä sekä mahdollisesti saada kirjoituksista myös tällä tavalla enemmän irti. Blogien julkisuus luonnollisesti vaikuttaa siihen, mitä sen pitäjä itsestään kirjoittaa. Tutkijalle anonymisti ja luottamuksella kirjoitetuissa kertomuksissa on mahdollisuus avata myös vaikeita asioita. Melkein kaikki minulle kirjoittaneista äideistä kertoivat tarinaansa omalla nimellään ja yhteystiedoillaan. Noin puolet heistä kirjoitti myös kertovansa mielellään lisää tai osallistuvansa tarvittaessa haastatteluun. Viisi minulle kirjoittaneista äideistä ei kirjoituksessaan kertonut, mitä kautta oli kirjoituspyynnöstäni saanut tietää ja loput kaksi kertoi löytäneensä sen vauva.fi-sivustolta.

Kirjoituspyyntöni pyrin pitämään avoimena, jotta nuorilla äideillä oli mahdollisuus vapaasti kertoa omaa tarinaansa. Joitakin taustakysymyksiä esimerkiksi ikään liittyen oli kuitenkin asetettava, jotta analyysin pystyy sovittamaan kunkin nuoren äidin yksilölliseen taustaan. Osa minulle kirjoittaneista äideistä kertoi hyvinkin paljon kysymysten ulkopuolelta, mutta osa pitäytyi vain tiukasti asetetuissa kysymyksissä. Kirjoituspyynnössä viimeisimpänä esitetyt avoimemmat kysymykset liittyen muutokseen nuoresta äidiksi ja tulevaisuuden suunnitelmiin tuottivat paljon hyvää pohdintaa kertomuksiin.

Kirjoituspyyntöni vastasi yhteensä seitsemän eri äitiä. Kirjoituksista lyhyin oli vajaan sivun mittainen ja pisin hieman yli kolme sivua. Yhteensä kirjoituksia oli yhdentoista sivun verran. Vanhin äideistä oli vastaamishetkellä 22-vuotias ja nuorin 17-vuotias.

Pseudonyymien eli peitenimien käyttö on yleisin käytössä oleva anonymisoinnin keino. Aineiston ymmärrettävyys kärsii, jos jokainen mainittu henkilö on kirjattu vain merkiten (esimerkiksi nainen tai mies). (Kuula 2006, 214–215.) Määrällisesti pieni joukko vastaajia mahdollisti sen, että pystyin nimeämään tarinoiden äidit ja kertomaan heistä myös analyysissäni yksilöllisesti. Äitien nimet ovat keksittyjä ja tunnistetietoja on muokattu niin, että äitien tunnistaminen ei ole mahdollista. (ks. Kuula 2006, 214.)

Olisin toivonut enemmän vastauksia kirjoituspyyntöni, mutta kokemuksia tutkittaessa määrällisesti pienestäkin aineistosta saa paljon irti. Kertomukset myös olivat hyvin saman-

kaltaisia ja alkoivat tietyiltä osin jo toistaa itseään eli saturaatiopiste saavutettiin. Saturaatiopisteen nopea saavuttaminen johtuneesi siitä, että kohderyhmä ja potentiaalinen vastaajien joukko suhteessa kirjoituspyyntöni levittämiseen on määrällisesti pieni. Saturaatiolla eli kylläntymisellä tarkoitetaan tilannetta, jossa uudet informantit eivät tutkimusongelman kannalta tuota enää uutta tietoa (Tuomi & Sarajärvi, 2012). Olisin esittänyt kirjoituspyynnössäni enemmän avoimempia kysymyksiä, jotta äitien omaa pohdintaa olisi voinut tulla enemmän myös niiltä äideiltä, joiden kirjoitukset jäivät nyt niukoiksi. Liian avoimet ja abstraktit kysymykset toisaalta saattavat olla hankalia, jos vastaajat kokevat oman tekstin tuottamisen vaikeaksi.

Kirjoituspyyntöihin vastanneet äidit halusivat selkeästi kertoa omasta selviytymistarinastaan ja hyvästä pärjäämisestään. Nuoret äidit ovat hyvin tietoisia yhteiskunnassa vallitsevasta tuomitsevuudesta ja tutkimukseen osallistumalla voivat kenties ennakkoluuloja lieventää. Nuoret äidit olivat kokeneet paljon kyseenalaistamista ja paheksuntaa ulkopuolisilta tahoilta liittyen varhaiseen äitiyteen. Internetin kautta kerätty aineisto rajaa vastaajia jo tiettyyn joukkoon ja blogia kirjoittaville äideille suunnattu pyyntö entisestään. Huonommin pärjäävien nuorten äitien tavoittaminen on vaikeaa, mutta tutkimuksen kannalta olisi myös hedelmällistä saada heiltä tietoa tuen tarpeista ja äitiyden haasteista.

3.2 Aineiston analyysi

Tutkimukseni alussa minulla oli alkuperäisenä ajatuksena toteuttaa kertomusten perusteella narratiivista analyysia. Narratiivinen lähestymistapa tuntui luonnolliselta tutkimuskysymystäni asettellessa. Nuoruuden ja äitiyden yhteensovittamisen haasteisiin parhaiten osaa-vat vastata kokemusasiantuntijat eli nuoret äidit itse. Nuorten äitien kertomukset ovat tarinoita heidän omasta elämästään ja ovat yksilöllisiä ja henkilökohtaisia. Kertomuksia lu-kiessani aloin löytää teemoja ja uusien narratiivien muodostaminen saamistani kirjoituksis-ta ei tuntunut enää hedelmälliseltä. Sen sijaan, että olisin tehnyt tarinoista täysin uusia nar-ratiiveja, tutkin minulle kirjoitettuja kertomuksia temaattisen sisällönanalyysin keinoin. Temaattisen sisällönanalyysin keinoin koin myös saavani paremmin vastauksia tutkimus-ongelmaani.

Analyysini on lähtökohdiltaan lähimpänä teoriaohjaavaa sisällönanalyysia ja abduktiivista päättelyä. Teoriaohjaavassa analyysissa on teoreettisia kytkeitä ja teoria voi toimia apu-na analyysin etenemisessä. Analyysin tekemisessä tarvittavaan keksimisen logiikkaan ei kuitenkaan ole olemassa mitään selkeää säännöstä ja tutkijan on itse tuotettava analyysin-sa viisaus. (Tuomi & Sarajärvi 2012, 97–100.) Empiirisen tutkimuksen havainnot toimivat johtolankoina, jotka johdattavat tutkijaa tutkimuksen johtopäätöksiin. (Alasuutari 2011, 77–81).

Narratiivinen tutkimus ei asetu selkeästi minkään opillisen tieteenalan raameihin. Narrati-i-veja eli tarinoita kertovat tutkimuksemme informantit tai tutkijat luovat tarinoita tutki-musmateriaalista. Narratiivisessa analyysissa tarkastelun kohteena on tarina itse. Metodo-loginen lähestymistapa tarkastelee tarinaa ja sen muodostumista, kielellisiä ja kulttuurisia seikkoja ja sitä millä keinoin se vakuuttaa kuulijansa aitoudellaan. Narratiivisen analyysin tarkoituksena on puhtaasti kielellisen tarkastelun sijaan ottaa selvää, miksi tarina kerrotaan juuri tietyllä tavalla eli mitä se kertoo yksilön kokemuksista. (Riessman 1993, 1-2.)

Nuoret äidit ovat itsessään erityinen ryhmä, joka sisältää monenlaisia tarinoita. Tarinoiden subjektiivisuus huomioiden on mielenkiintoista löytää yksilöllisistä elämäntarinoista myös yhtymäkohtia. Kertomuksen tarkastelussa on kiinnitettävä huomiota siihen, mitä tarina sisältää, miten tarinaa kerrotaan, mutta myös se, mitä mahdollisesti jätetään kertomatta. Tarinat ovat kertojien kuvauksia tapahtumista ja tämän vuoksi aina hyvin yksilöllisiä.

Narratiivien analyysi on aina tulkintaa, koska tarinat ovat kuvauksia. Näitä kuvauksia kertovat luonnon ja maailman sijaan yksilöt. Yksilöt kuvaavat menneitä tapahtumia henkilökohtaisissa tarinoissa luodakseen identiteettiä ja elämää. Henkilökohtaisista kokemuksista muodostuvat analyysit ovat jokapäiväistä elämää esimerkiksi keskustelujen muodossa. Tarinoiden kertominen on myös yksi ensimmäisistä suullisen esityksen muodoista, jonka ihminen lapsena oppii. Narratiivit kulkevat koko ihmisen elämänkulun ajan mukana, eikä niiden kertominen ole sidoksissa sosiaaliseen taustaan. Henkilökohtaisia tarinoita kerrotaan usein niistä elämäntapahtumista, joissa on ollut ristiriitaa esimerkiksi yksilön ja yhteiskunnan tai todellisuuden ja ideaalin välillä. Tarinan päähenkilö tulkitsee omaa tarinaansa ja narratiivien tutkija tekee päähenkilön tulkinnasta omia tulkintojaan. Narratiivinen lähestymistapa antaa hyvät lähtökohdat identiteettien ja subjektiivien tutkimiselle, koska se antaa huomattavan aseman ihmisen toimijuudelle sekä mielikuvitukselle. Henkilökohtaisia tarinoita tutkiessa annetaan arvo juuri tarinoiden subjektiivisuudelle, eikä tavoitella lainkaan yleisiä selityksiä tai sääntöjä vailla kontekstia. (Riessman 1993, 2–5.)

Narratiivien analyysia voi toteuttaa monella eri tavalla ja sisällönanalyysi on niistä yksi. Kirjoituksissa esiintyneet teemat antoivat analyysilleni selkeän kehikon, jonka sisällä toteuttaa temaattista sisällönanalyysia. Sisällönanalyysin avulla koin saavani yksilöllisistä elämäkokemuksista analysoitua olennaisia ja merkittäviä asioita. Sisällönanalyysia toteutettaessa on tehtävä päätös, mikä tässä aineistossa kiinnostaa ja etsitäänkö samankaltaisuuksia vai erilaisuuksia. Tämän jälkeen käydään läpi aineistosta ne asiat, jotka sisältyvät kiinnostuksen kohteeseen. Merkityt asiat teemoitellaan, luokitellaan tai tyypitellään edelleen, jonka jälkeen kirjoitetaan yhteenveto. Ennen teemoittelua voidaan aineisto ryhmitellä esimerkiksi iän tai sukupuolen mukaan. Teemoittelun ohella aineistoa voidaan tyypitellä eli aineistosta etsitään eri näkemyksille yhteisiä ominaisuuksia ja muodostetaan tyypiesimerkkejä. (Tuomi & Sarajärvi 2012, 90–93.) Vaikka tutkimuksen aineistoa hankittaessa tutkimuksen kohteena olevilta ihmisiltä kysytään lähes samaa asiaa, joka on tutkimusongelmana, ei ihmisten vastauksia voi pitää sellaisenaan tutkimuksen tuloksina (Alasuutari 2011, 81).

Olen tarkastellut aineistoa suhteessa kirjoituspyynnössä esiintyneisiin teemoihin (Liite 1). Tutkimusongelmani kannalta kiinnostavia asioita kirjoituksissa olivat nuoruuden ja äitiyden yhteensovittamiseen liittyvät onnistumiset ja haasteet. Aineistossa oli todella paljon

kiinnostukseeni liittyviä asioita ja aineiston pilkkominen oli suhteellisen helppoa, koska aineisto oli luotu juuri minun tutkimustani varten ja kirjoituspyynnön kysymykset muodostivat jäsennyksen aineistoon. (ks. Tuomi & Sarajärvi 2012, 93.) Ilman selkeää tutkimusmetodia tutkimus muuttuu helposti omien ennakkoluulojen empiiriseksi todisteluksi. Metodi koostuu niistä operaatioista ja käytännöistä, joiden avulla tutkija tuottaa havaintoja ja havainnoista edelleen johtolankoja. (Alasuutari 2011, 82–83.)

Etsin ensin kertomuksista yhteisiä teemoja, joita löytyi viisi: odotettu vai suunnittelematon äitiys, muutos nuoresta äidiksi, nuoren äitiyden onnistumiset, nuoren äitiyden haasteet sekä tulevaisuus. Nämä teemat esiintyivät myös jo kirjoituspyynnössäni. Teemojen esiintymisen kannalta ei näkynyt merkitystä sillä, oliko raskaus odottamaton vai suunniteltu. Kirjoituspyyntöni kysymykset selkeästi johdattelivat äitejä niin, että teemat olivat kaikissa kirjoituksissa melko selkeästi esillä. Teemojen sisällä esiintyvät asiat, onnistumiset ja haasteet sen sijaan vaihtelivat paljonkin.

Seuraavassa taulukossa 3 esittelen seitsemän minulle kirjoittaneen äidin taustoja. Taustat, kuten parisuhde tai nuoren ikä synnyttäessä vaikuttavat kokemuksiin nuoruuden ja äitiyden yhteensovittamisesta.

Taulukko 3: Kertomusten äidit

	Jannika	Milla	Sara	Taimi	Anna	Piia	Virve
Ikä synnyttäessä	18–19	16–17	18–19	18–19	18–19	18–19	16–17
Siviilisäätty	avioliitto	naimaton	naimaton	avioliitto	avioliitto	naimaton	avioliitto
Koulutus	peruskoulu	peruskoulu	peruskoulu	toisen asteen tutkinto	toisen asteen tutkinto	peruskoulu	peruskoulu
Työelämästatus	äitiyslomalla	hoitovapaalla	hoitovapaalla	äitiyslomalla	hoitovapaalla/äitiyslomalla	opiskelija	äitiyslomalla
Lapsen isä	ei mukana lapsen elämässä	vaihtelevat välit	kohtalaiset välit, tapaa lasta säännöllisesti	asuu lapsen ja äidin kanssa	asuu lapsen ja äidin kanssa	ei mukana lapsen elämässä	asuu lapsen ja äidin kanssa

Teemojen etsimisen ja hahmottelun jälkeen jaottelin teemojen alle kirjoituksissa esiintyviä asioita. Annoin kirjoitusten äideille nimet ja hahmottelin ne omaksi taulukokseen. Taulukko muodostui osaksi kirjoituspyyntöni taustakysymysten perusteella. Kirjoitusten äitien nimeäminen tuntui hyvältä ajatukselta kirjoitusten suhteellisen pienen määrän vuoksi. Nimeäminen tekee analyysin seuraamisesta helpompaa ja kirjoitusten erittelemisen mahdolliseksi. Lisäksi se tuo kertomusten informantit eli nuoret äidit tutummaksi ja lähemmäksi lukijaa.

Äitien nimet ovat keksittyjä. Mahdollisia tunnistetietoja on muokattu niin, että kertomusten äitien tunnistaminen tai jäljittäminen vaikeutuu. Monet taustatiedoista ovat sellaisia, että niiden muokkaaminen olisi voinut vaikuttaa analyysiin, koska esimerkiksi äidin siviilisääty tai koulutustaso luonnollisesti vaikuttaa paljonkin äidin kokemuksiin onnistumisista ja haasteista. Tunnistamisen vaikeuttamiseksi olen myös jakanut äidit kahteen eri ikäryhmään: 16–17-vuotiaat ja 18–19-vuotiaat sen sijaan, että olisin tarkalleen kertonut minkä ikäinen äiti oli synnyttäessään. Tunnistettavista olevista elämäntapahtumista kertoessani en ole tarkoituksellisesti maininnut kenestä äidistä on kyse, vaan analysoinut tapahtumaa erillisenä ilman kyseessä olevan äidin nimeämistä.

3.3 Tutkimusetiikka ja tutkimuksen luotettavuus

Tässä alaluvussa tarkastelen tutkimukseni eettisyyttä, ja käytän eettisyyttä synonyymina moraalisesti oikealle toiminnalle. Etiikka tarkastelee asioita moraalisesta näkökulmasta, eli kiinnostuksen kohteena on se, mikä on oikein tai väärin, hyvää tai pahaa. Etiikalla tarkoitetaan täsmällisesti moraalisiin kysymyksiin kohdistuvaa tutkimusta, mutta sanoja eettinen ja moraalinen voidaan käyttää toistensa synonyymeina, jos sekaannuksen vaaraa ei ole. Tieteen etiikka on tavallisesti niiden eettisten kysymysten tarkastelua, joita tutkija kohtaa tutkimuksen eri vaiheissa, kuten suunnittelussa, menetelmien valinnassa, aineiston kokoamisessa ja tutkimustulosten julkaisemisessa. Tieteen etiikan tulisi ylettyä myös, siihen mil-laista tiedettä tarvitaan, eikä vain hyvien tieteellisten käytäntöjen toteuttamiseen tai tutkimuksen avulla saadun tiedon soveltamiseen. (Pietarinen & Launis 2002, 42–46.)

Saamani opetus liittyen tutkimuseettisiin kysymyksiin, pro gradu-tutkielmaseminaarin läpikäyminen sekä graduohjaus ovat auttaneet siinä, että tutkielmani alusta eli tutkimussuun-

nitelmasta valmiiseen tutkielmaan asti on noudattanut hyvää tieteellistä käytäntöä. Hankalissa valintatilanteissa liittyen tutkimuksen toteutukseen olen kysynyt neuvoa tutkimukseni ohjaajiltani tai tukeutunut tarvittaessa menetelmälähteisiin ja niiden esimerkkeihin. Aito kiinnostus tutkimaani aihetta kohtaan ja ennakkoluulottomuus auttavat siinä, että tutkimukseni on luotettava ja eettisesti kestävä. Tarkoitukseni oli tuottaa tutkimuksellani sellaista tietoa, josta olisi todellista hyötyä käytännön sosiaalityössä sekä ennakkoluulojen hälventämisessä koskien nuoria äitejä. Jotta tutkimukseni tulokset olisivat luotettavia ja otettaisiin vakavasti, tulee minun noudattaa hyviä tieteellisiä menettelytapoja.

Hyvien tieteellisten menettelytapojen noudattaminen on parhain tae tutkimuksen luotettavuudelle ja uskottavuudelle. Hyvään tieteelliseen käytäntöön kuuluu noudattaa tiedeyhteisön tunnustamia toimintatapoja, rehellisyyttä, yleistä huolellisuutta ja tarkkuutta tutkimustyössä, tulosten tallentamisessa ja esittämisessä sekä tutkimustulosten arvioinnissa. Tutkimuseettinen neuvottelukunta on laatinut yhteistyössä suomalaisen tiedeyhteisön kanssa tutkimuseettiset ohjeet hyvästä tieteellisestä käytännöstä ja sen loukkausten käsittelemisestä. Tutkijat ja tieteelliset asiantuntijat soveltavat eettisesti kestäviä tiedonhankinta-, tutkimus- ja arviointimenetelmiä sekä ovat työskentelyssään avoimia ja muita tutkijoita kohtaan kunnioittavia. Tutkija itse on viime kädessä vastuussa käytäntöjen noudattamisesta, mutta tieteellistä tutkimusta harjoittavien organisaatioiden tulee antaa opetusta hyvien tutkimuseettisten käytäntöjen noudattamisesta. Vastakohtana hyvälle tieteelliselle käytännölle on huono tieteellinen käytäntö, kuten tutkimustulosten puutteellinen raportointi tai vääristely. Hyvän tieteellisen käytännön loukkauksia käsitellään menettelyohjeiden mukaisesti ja tiedeyhteisö puuttuu todettuihin tapauksiin sopivaksi katsomallaan tavalla. (Kuula 2006, 34–35; Tuomi & Sarajärvi 2012, 132–133; Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2002, 384–394.)

Tutkija on tieteenalasta riippumatta aina osa jotakin ammattiryhmää. Ammattiryhmillä on omat eettiset ohjeistuksensa. Ammattieettiset pohdinnat koskevat ammatillisten tekojen eettisyyttä. (Räikkä 2002, 82–83.) Sosiaalityöntekijöiden ammattiryhmän eettisiä valintoja ohjaavat Sosiaalialan ammattilaisen eettiset ohjeet, jonka on laatinut Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentian ammattieettinen lautakunta. Ohjeet perustuvat kansainvälisen sosiaalityöntekijäjärjestö IFSW:n eettiseen ohjeistoon. (Arki, arvot, elämä ja etiikka 2005.) Sosiaalityön yliopisto-opinnot kokonaisuudessaan ovat opettaneet minulle, että ihmisarvon kunnioittamista ilmentävät normit kuten itsemääräämisoikeus, henkisen ja fyysisen vahingoittamisen välttäminen, sekä yksityisyyden suojeleminen ja kunnioittami-

nen (ks. Kuula 2006, 60–65) ovat aina lähtökohtana tutkimustyölle ja myös tietenkin käytännön sosiaalityölle.

Kirjoituspyynnössäni (Liite 1) ei ole tarkkaan eritelty millaista uutta tietoa tavoitellaan, koska kirjoituksessa sai hyvin vapaasti kertoa omista kokemuksistaan. Olen tuonut pyynnössä esille sen, että aineistoa kerätään pro gradu-tutkielmaani eli opinnäytettäni varten. Vastanotin kirjoitelmat kaikki sähköpostitse, josta siirsin ne omaan erityiseen kansioonsa ja sieltä anonymisoituina ja jaoteltuna edelleen muistitikulle. Tutkimuksen valmistuttua hävitin aineiston.

Tutkimusaineistoa voidaan kerätä monin tavoin. Tutkimukseen osallistuvan täytyy olla tietoinen siitä, miten, milloin ja mihin tarkoitukseen kerättyä aineistoa käytetään. Tutkittavia täytyy informoida siitä, kuka tai mikä tahoo tutkimuksesta vastaa. Lisäksi tutkittavien on tärkeää tietää, millä perusteella heidät on osallistujiksi valittu. Kirjoituspyynnöillä kerättyä aineistoa ei saa säilyttää tutkimuksen valmistumisen jälkeen, ellei arkistoinnista ole pyynnössä erikseen mainintaa. (Kuula 2006, 99–133.) Jos ihmiset saavat vapaaehtoisesti ja harkitusti päättää mitä tietoja he tutkimusta varten luovuttavat, on tietosuojan ja tutkimusetiikan kannalta Internetin käyttö aineistonkeruuvälineenä suhteellisen selkeää (Kuula 2006, 177).

Kirjoituspyyntöön vastaaminen oli täysin vapaaehtoista, tutkimukseen pystyi vastaamaan täysin anonymyminä ja mahdolliset tunnistetiedot poistettiin. Nämä asiat toin esiin myös pyynnössä. Minulle kirjoittaneet äidit antoivat suostumuksensa tutkimukseen osallistumiseen suoraan sillä, että he pyyntööni vastasivat. Niille äideille, joita lähestyin yksitellen ja henkilökohtaisesti suoraan sähköpostitse, kerroin mistä olin heidän sähköpostiosoitteensa saanut. (ks. Kuula 2006, 175) Kirjoituspyynnössäni oli maininta tutkielman valmistumisesta vuoden 2012 loppuun mennessä, mutta tämä ei suunnitelmista huolimatta omien aikataulujeni vuoksi toteutunut. Lisäksi pyynnössä oli lisätietojen pyytämistä, muita yhteydenottoja ja luonnollisesti kirjoitelmien lähettämistä varten henkilökohtainen sähköpostiosoitteeni.

Yksittäisessäkin tutkimuksessa on arvioitava tutkimuksen luotettavuutta, jotta voidaan pyrkiä virheettömyyteen. Luotettavuuskeskustelussa on kyse laadullisen tutkimuksen to-
tuudesta ja objektiivisesta tiedosta. Pohdittaessa laadullisen tutkimuksen objektiivisuutta, on otettava huomioon totuuskysymyksien lisäksi havaintojen luotettavuus sekä niiden puo-

lueettomuus. Puolueeton tutkija pyrkii ymmärtämään ja kuulemaan tutkimuksen informantteja itsenään, mutta väistämättä tutkijan oma kehys kuten sukupuoli, ikä tai poliittinen asenne vaikuttavat tutkimusasetelmaan ja tulkintaan. (Tuomi & Sarajärvi 2012, 134–136.)

Luotettavuuden arvioinnissa on hyvä ottaa huomioon ainakin tutkimuksen kohde ja tarkoitus, omat sitoumukset tutkijana tässä tutkimuksessa, aineiston keruu, tutkimuksen tiedonantajat, tutkijan ja tiedonantajan välinen suhde, tutkimuksen kesto, aineiston analyysi, tutkimuksen luotettavuus sekä tutkimuksen raportointi. Tutkimuksen luotettavuutta ovat viime vuosikymmenen aikana parantaneet kehittyneet laadullisen aineiston keruutekniikat sekä analyysimenetelmät. Luotettavuuden perusvaatimuksena on, että tutkijalla on riittävästi aikaa toteuttaa tutkimustaan sekä se, että tutkimusprosessi on mahdollisimman julkinen. (Tuomi & Sarajärvi 2012, 140–142.) Toteuttamassani tutkimuksessa otin koko prosessin ajan huomioon myös luotettavuuteen liittyvät seikat. Luotettavuus ja tutkimuksen toteutuksen etiikka kulkevat usein pitkälti käsi kädessä. Tutkija on vastuussa siitä, että lukijat saavat selkeän kuvan siitä, miten tutkimus on toteutettu, jotta he voivat arvioida tutkimuksen tuloksia (mt., 141). Tutkimukseni luotettavuutta ja onnistumista pohdin vielä tarkemmin luvussa 6.

4 KERTOMUSTEN SISÄLTÖ

4.1 Odottamaton vai suunniteltu äitiys

Nuoren äitiyden alun voi kertomusten perusteella jakaa kahtia: suunniteltuun tai odottamattomaan raskauteen. Minulle kirjoittaneista seitsemästä äidistä kolme kertoo raskauden olleen suunnitteleman ja neljä suunnitelleensa lastenhankintaa jo pidempään. Äidin ikä ei näyttäytynyt kertomuksissa ratkaisevana tekijänä siinä, oliko raskaus suunniteltu vai ei. Lasta yrittämällä yrittäneet nuoret naiset kirjoittavat halunneensa äideiksi aina. Koko kertomusta pitkälti värittää se, oliko lapsi suunniteltu vai odottamaton yllätys. Minulle kirjoittaneista nuorista äideistä kukaan ei lapsen pitämistä tai saamista kadu, vaikka äitiys saattoi olla yllättävänkin rankkaa. Jannika kehottaa tekemään lapsia vasta sitten, kun ”*on oma elämä ja sen suunta selvillä*”. Osa äideistä kertoo suunnitelleensa elämäänsä eri tavalla, mutta mukautuvansa ja sopeutuvansa lapsen mukanaan tuomiin muutoksiin ihan mielellään.

Elämäni mullistui täysin. – Jannika

Ehkäisy petti. – Milla

Mutta itselleni on ollu aina itsestään selvää että teen lapset nuorena ja tiesin olevani valmis. – Sara

Olen pienestä asti ollut lapsirakas ihminen ja tulevaisuuden suurin haave on aina ollut olla äiti. – Anna

Eräs äideistä kertoo, että alun järkytyksen jälkeen raskausuutinen muuttui ”*maailman ihanimmaksi asiaksi*”, eikä muita vaihtoehtoja pitkään harkittu. Tämän äidin ensimmäinen raskaus päättyi kuitenkin keskenmenoon, mutta hän päätti poikaystävänsä kanssa yrittää lapsen saamista heti uudelleen suunnitellusti. Keskenmeno oli luonnollisestikin raskas ja järkyttävä tapahtuma molemmille nuorille. He olivat ensimmäisen raskausuutisen myötä jo asennoituneet ja valmistautuneet lapsen saamiseen. Uudelleen raskaaksi tuleminen muodostui pakkomielteeksi, koska perheestä haaveilu oli edennyt jo niin pitkälle.

Suunnitellusti äideiksi tulleiden elämässä lapsi oli luonnollinen jatkumo vakituiseen parisuhteeseen. He olivat valmistautuneet lapsen syntymään ja äitiyteen kuului vain luonnollisia muutoksia. Näillä äideillä oli koko ajan tiiviisti raskauden aikana läsnä ja syntymän jälkeen isä otti samalla tavalla vastuuta lapsesta. Pitkään lasta yrittäneet äidit olivat luonnollisesti raskausuutisen saatuaan hyvin onnellisia.

4.2 Muutos nuoresta äidiksi

Suunnitellusti lapsia hankkineilla äideillä muutos nuoren elämästä äitiyteen ei näyttäydynyt kirjoituksissa yhtä suurena kuin niillä, joilla lapsen saaminen oli odottamaton yllätys. Lasta pitkään suunnitelleet ja harkinneet äidit olivat karsineet jo elämästään pois ne asiat, jotka saattaisivat muuttua tai karsiutua lapsen myötä. Suunnitelmallisuus näyttäytyy myös siinä, että heidän näkemyksensä äitiydestä oli hyvin realistinen. Lasten isä oli lapsen synnyttyä ainakin vuoden ajan perheen elämässä ja joillakin koko ajan tähän päivään asti. Vakaa ja vakituinen parisuhde ei rankan vauva-ajan myötä rakoillut. Tärkeä tekijä oli myös se, että molemmat vanhemmista toivoivat lasta ja lapsi oli yhteisesti suunniteltu ja toivottu.

Enkö voi kasvattaa lastani hyvin, jos en vielä pääse baareihin ryyppäämään? – Virve

Suunnitelmallisesti lapsia saaneet äidit kirjoittavat, että he eivät päihteitä käyttäneet tai ulkona käyneet ennen raskautta tai lapsen saamistakaan, joten siltä osin elämä pysyi suhteellisen muuttumattomana. Päihteidenkäytön, viihteellä käymisen ja muun hauskan pitämisen nuoret äidit olettivat olevan tavallisen nuoren elämään kuuluvia asioita ja niistä he myös halusivat irtautua. Nuoret äidit ihmettelivät kirjoituksissaan sitä, minkälaista elämäkokemusta tarvitaan lasten kasvattamiseen. Virve kirjoittaa, että ei ymmärrä millä tavalla 25-vuotias baareissa ja miehissä kiertänyt nainen on automaattisesti parempi äiti kuin 18-vuotias. Hän liitti elämäkokemuksen vahvasti tämänkaltaisiin asioihin liittyväksi ja koki, että paljon kokenut, mutta nuorempi äiti saattaa olla silti kypsempi kuin kronologiselta iältään vanhempi.

Yllättäen raskaaksi tulleen nuoren elämä saattoi tehdä täyskäännöksen, kuten Millalla kävi. Nämä muutokset hän koki kuitenkin positiivisena. Kun Milla sai tietää raskaudesta, jäivät päihteet automaattisesti pois. Nuori äiti saattoi antaa lapsen hoitoon päästäkseen ulos juhlimaan, mutta ei tehnyt tätä kovin usein. Lapsen kanssa kotona oleminen riitti täyttämään

päivät. Muutoksen huomasi eniten siinä, että ei pystynyt tekemään aina sitä mitä halusi, kuten menemään salille tai kävelemään, ainakaan ilman lasta. Ulos lähteminen vaatii paljon suunnittelua etukäteen. Lapsen kanssa eläessä ja erityisesti jos on yksinhuoltaja, ei voi spontaanisti asioita toteuttaa lähes ollenkaan.

Enkä kyllä sitä hauskanpitoa paljoa kaivannutkaan. – Milla

Kavereiden ja ystävien merkitys nuorten äitien elämässä voi raskauden ja äitiyden myötä muuttua täysin. Jannika kirjoittaa, että lähes kaikki kaverit kaikkosivat ympäriltä ja jatkoivat teini-ikänsä, samalla kun hän itse yritti jo raskausaikana olla mahdollisimman hyvä äiti. Kavereiden vähenemisen nuoret äidit kuitenkin kokevat jälkikäteen positiivisena asiana, koska jäljelle jäivät vain ne, jotka ovat todellisia ystäviä. Ympäriltä lähteneet kaverit olivat tai saattoivat olla nykyään niitä, jotka eivät äidin ja pienen lapsen elämään kuulu kuten esimerkiksi päihteidenkäyttäjiä tai rikolliseen elämään sekaantuneita. Vanhojen menetettyjen ystävien tilalle on tullut, uusia perheellisiä ystäviä. Ystävien tapaaminen on saatanut harventua, mutta tapaamiset ovat sitäkin merkityksellisempiä.

Kaikki kaverit kaikkosivat ympäriltä ja jatkoivat teini-ikänsä, minä pullistuin ja yritin olla jo raskauden aikana hyvä äiti. – Jannika

Taimi ja Anna olivat käyneet toisen asteen koulun loppuun ja heistä molemmat ennen lapsen saamista. Loput viisi olivat peruskoulun käyneitä ja kaikki heistä suunnitteli vähintään toisen asteen koulun käymistä loppuun asti. Puolella äideistä oli haaveissa ammattikorkeakoulu ja tieteellinen korkeakoulututkinto. Raskaus ja äitiysloma olivat syynä toisen asteen opintojen keskeytymiselle tai tauolle jäämiselle Jannikalla ja Virvellä. Nuori äiti saattoi toisaalta myös raskaudesta johtuvan koulun keskeytymisen myötä huomata opiskelevansa aivan väärää alaa. Koulunkäynti ja opiskelujen jatkaminen ei suurimmalle osalle ollut ensimmäinen asia tähtäimessä äitiysloman jälkeen, vaan suunnitelmissa esimerkiksi hoitopaan jälkeen tai silloin kun lapsi tai lapset ovat kouluikäisiä.

4.3 Nuoren äitiyden onnistumiset

Äitiys on lahja, ei taakka. – Milla

Saran sekä Piian oma äiti oli ollut alle 20-vuotias saadessaan esikoisensa ja tämän nuoret äidit kokivat pelkästään positiivisena asiana. Heidän omalla lapsellaan oli nyt nuori isoäiti, jolla oli kokemusta lapsen saamisesta nuorena. Nuoret äidit saivat ikään kuin omalta äidiltään vertaistukea hankalissa tilanteissa. Jannikan lähisukulaisista kaksi olivat saaneet esikoisensa myös alle 20-vuotiaana. Muut äidit eivät kirjoituksissaan kertoneet, onko heidän lähisuvussaan ollut muitakin nuoria äitejä.

Olen hyvä äiti, kukaan ei saa viedä sitä minulta. – Jannika

Äitiys ja oma lapsi tai lapset olivat äideille kaikkein tärkein asia maailmassa. Oma elämä jätettiin tauolle ja kirjoituksista kävi ilmi, että lapsista huolehdittiin ja heitä rakastettiin. Yhtä lukuun ottamatta kaikissa kirjoituksissa selkeästi kirjoitettiin auki, että äitiys on kaikkien tärkeintä elämässä. Nuoret äidit eivät varsinaisesti kokeneet jääneensä mistään paitsi, koska ovat saaneet tilalle jotain paljon parempaa. Vaikeinakin hetkinä oman lapsen etu asetettiin ensimmäiseksi, eikä hankalistakaan hetkistä olisi luovuttu tai toisin valittu.

Nuoret kokivat jaksavansa lapsen kanssa paremmin kuin vanhemmat äidit ja palautuneensa raskaudesta ja synnytyksestä nopeammin. Nuoret äidit kokivat välttyneensä monilta raskauden vaivoilta juuri nuoren kehonsa vuoksi. Hyvä asia oli myös se, että oman lapsen teini-iän lähestyessä eivät äidit itsekään olisi kovin vanhoja ja ymmärtäisivät teini-ikäisen ajatuksenjuoksua paremmin. Monelle nuorista äideistä lapsen saaminen oli niin luonnollinen asia, että he eivät kokeneet äitiydessä mitään negatiivista tai kuormittavaa. Nuoret äidit kertoivat, että omalle opiskelulle ja työelämälle on aikaa lastensaannin jälkeenkin runsaasti. Eräs äideistä suunnitteli jäävänsä kotiäidiksi ja hankkivansa ainakin kuusi lasta. Hänen puolisonsa oli omaksunut oman perheensä työkeskeisyyden ja nuori äiti luotti siihen, että miehellä ”riittää intoa elättää koko perhe”. Anna kirjoitti, että monella vanhemmalla äidillä tuntuu olevan kova kiire takaisin työarkeen ja normaaliin elämään.

Nuorten äitien omat vanhemmat näyttäytyivät tärkeässä roolissa. Piialla ja Taimilla olivat välit omiin vanhempiin parantuneet lapsenlapsen myötä. Osalla minulle kirjoittaneista äi-

deistä ei ollut omiin vanhempiinsa minkäänlaista suhdetta. Osallistuvat isovanhemmat sekä äidin että isän puolelta olivat vielä nuoria ja jaksoivat auttaa lapsen hoidossa tarvittaessa. Nämä hengähdysketket arkeen koettiin tärkeäksi, vaikka lapsen hoitoon jättäminen ei ollut aina helppoa. Oma positiivinen kokemus nuoresta äidistä verrattuna kaverien äiteihin oli myös yksi äitiyttä vahvistava tekijä.

Minulle kirjoittaneista nuorista äideistä viisi kuului johonkin verkkoyhteisöön, jossa osallisia olivat muut nuoret äidit. Muiden nuorten äitien tuki koettiin erityisen tärkeäksi, vaikka yhteisössä kirjoittavia äitejä ei olisi reaali maailmassa ollenkaan tavannut. Virve kirjoitti, että nuorten äitien välillä ei ole kilpailua tai esimerkiksi kilpavarustelua samalla tavalla kuin ”normaali-ikäisten” äitien keskuudessa. Nuorten äitien ei tarvitse hänen mukaansa todistella toisillensa mitään, koska ovat kaikki samassa tilanteessa ja kohtaavat myös samanlaista väheksyntää yhteiskunnan ja ulkopuolisten taholta. Kaikki sellainen haluttiin jättää nuorten äitien omassa yhteisössä pois.

4.4 Nuoren äitiyden haasteet

Leikkipuistossa en saanut juttuseuraa ja muut äidit eivät antaneet alkuun lastensa leikkiä tyttäreni kanssa. – Jannika

Äidin pahin vihollinen on toinen äiti. – Virve

Negatiiviseksi asiaksi nuoret äidit kokivat ulkopuolisten ihmisten sekä yhteiskunnan yleisen suhtautumisen heihin. Raskainta oli Virven mukaan pelko tulla tuomituksi ja aliarvioituksi. Neuvolan vastaanotolla terveydenhoitaja piti nuorta ”ihan tyhmänä” ja julkisilla paikoilla ”saa paljon katseita”. Synnytysosastolla pitkän ajan joutunut viettämään äiti kertoi hoitajien tylyn ja koppavan suhtautumisen pilanneen hänen äitiytensä alun, koska ei saanut rauhassa olla ja tutustua omaan vastasyntyneeseen lapseensa. Myös muut tuoreet äidit osastolla kommentoivat nuorta äitiä ja suhtautuivat nuoren äitiyteen automaattisesti vahinkona. Osastolla oloa lukuun ottamatta tämä äiti oli yllätynyt siitä, kuinka hyvin häneen nuorena äitinä suhtauduttiin ja edes yli kymmenen vuoden ikäero lapsen isään ei aiheuttanut arvostelua. Jos hän puolisonsa kanssa hankkisi vielä toisen lapsen, tulisi synnytyssairaalan olla eri huonon osastokokemuksen vuoksi. Yhdelle äideistä oli suoraan työ-

haastattelussa sanottu, että ei saa paikkaa, koska työnantajalla oli ”*huonoja kokemuksia teiniäideistä*”.

Minulle kirjoittaneista äideistä Piia, Milla sekä Sara asuivat lapsen kanssa kahdestaan ilman lapsen isää tai uutta puolisoa. Piia oli jo äitiyden valitessaan tiennyt, että joutuu selviämään lapsen kanssa yksin ilman lapsen isää. Jannikan lapsen elämästä isä poistui ennen kuin lapsi ehti täyttää yhden vuoden. Piian lapsen isä ilmoitti suoraan abortin olevan ainut vaihtoehto ja että ei aio osallistua millään tavalla lapsen elämään. Jannikalla sekä Piialla oli mennyt välit lapsen isään kokonaan poikki isän oman toiminnan vuoksi. Saran raskaus oli suunniteltu ja toivottu, mutta parisuhde lapsen isään päättyi hieman lapsen syntymän jälkeen. Välit lapsen isään ovat hyvät ja kaikki lapsen asioihin liittyvä oli saatu sovittua. Lapsi tapasi isäänsä säännöllisesti.

Se vastuun määrä yllätti silti. – Sara

Kaikki nuoret äidit kertovat äitiyden olevan toisinaan raskasta, mutta kukaan ei äitiyden valitsemista kadu. Tämän auki kirjoittaminen näyttäytyi kirjoituksissa erittäin tärkeänä asiana. Kertomuksissa näyttäytyi selvästi se, että nuoriin äiteihin liittyviä ennakkoluuloja haluttiin omalla kirjoituksellaan purkaa. Nuoret äidit olivat kokonaisuudessaan omaan elämäänsä tyytyväisiä.

Nykyään elämäni on normaalia, ainakin minun mielestäni, tällaisesta haaveilin lapsena. – Jannika

Välillä on tietenkin rankkaa olla nuori äiti (niinkuin välillä on vanhemmillakin äideillä rankkaa ja väsymystä), ja varsinkin yksinhuoltaja, mutta en vaihtaisi tätä ikinä mihinkään, enkä ole missään vaiheessa ajatellutkaan niin, vaikka kuinka väsynyt ja turhautunut olisin ollut. – Milla

Erityisen haastavana nuoret äidit kokivat taloudelliset asiat, yksinhuoltajuuden sekä luonnollisten verkostojen puuttumisen tai niiden maantieteellisen etäisyyden. Verkostot näyttäytyivät nuorten äitien kirjoituksissa erittäin ratkaisevana tekijänä siinä, miten he jaksoivat lapsen kanssa. Piia kertoo perhetyöntekijän käyvän heidän kotonaan juuri puuttuvien ja kaukaisten verkostojen vuoksi auttamassa ja tukemassa perheen arjessa.

Yksi äideistä oli joutunut hakemaan yksinhuoltajuutta sekä valvotut tapaamiset kärjäoikeuden kautta. Eron jälkeen kaksi viikkoa tämä äiti oli asunut turvakodissa. Nuoren äidin oma isä oli väkivaltainen alkoholisti. Turvakodissa asuminen oli jo omasta lapsuudesta tuttua. Nyt nuori äiti haluaa elää normaalia elämää; sellaista josta on aina haaveillut.

Taloudellinen tilanne ja erityisesti suhtautuminen siihen vaihteli paljon. Yksinhuoltajaäiti, joka elää pelkästään sosiaalietuksilla koki taloudellisen tilanteensa hyväksi, mutta toinen äiti, jonka puoliso kävi töissä, koki taloudellisen tilanteensa paljon huonommaksi. Taloudellinen tilanne oli myös sellainen asia, jonka nuoret äidit kirjoituksissaan mainitsivat olevan varttuneemmilla äideillä mahdollisesti parempi kuin heillä. Tätä äidit eivät kokeneet sinänsä haasteeksi, koska tulivat kuitenkin toimeen omasta mielestään hyvin.

Taloudellisesti pärjäämme ihan hyvin, ylimäärästä ei jää mutta myöskään ei tarvitse keneltäkään rahaa pyydellä. – Sara

Vaikka elämä on muuten mallillaan ei taloudellinen tilanteemme ole juhlittava. – Taimi

Taloudellinen tilanne on hyvä. – Anna

Sosiaalitoimeltakaan ei mitään tippunut, oli liian hyvät tulot. – Virve

Monen äidin kirjoituksissa näyttäytyi tärkeänä se, että pystyy aivan itse elättämään lapsensa ilman Kelan tai sosiaalitoimen tukia. Koulutuksen hankkiminen ja hyvän työn saaminen liittyi paljolti juuri siihen, ettei halunnut olla kenenkään elätettävänä; ei puolison, vanhempien tai yhteiskunnan. Kolme seitsemästä äidistä kertoi elävänsä pelkästään yhteiskunnan taloudellisilla tuilla. Yhtä lukuun ottamatta äidit olivat kotihoidon tuella kotona hoitamassa lasta tai vielä äitiyspäivärahalla. Piia opiskeli ja oli piakkoin valmistumassa ammattiin. Hänellä todistuksen saaminen ei liittynyt töiden saamiseen, vaan enemmänkin periaatteen ammatin hankkimisesta. Jannikalla oli vakituinen työpaikka odottamassa äitiysloman jälkeen. Kaikkien niiden nuorten äitien puoliset, jotka elivät lapsen ja äidin kanssa, olivat työssäkäyviä. Äidit kertoivat perheen rahojen olevan pitkälti yhteisiä, vaikka mies pääasiallisesti perhettä elättikin.

4.5 Tulevaisuus

Koulun haluan suorittaa loppuun, vaikka kestäisikin vielä – Piia

Anna kirjoittaa olevansa sellainen ihminen, joka suunnittelee tulevaisuuden hyvin tarkalleen. Tarkka suunnitelma ei kuitenkaan tarkoita sitä, että elämä menisi yleisesti hyväksytyn elämäntavan mukaisesti, vaan nuoren äidin omien toiveiden mukaan. Anna koki elävänsä nyt unelmaansa, jonka saavuttamista ei olisi jaksanut odottaa pitkien opiskelujen ajan. Perhekeskeisyys näkyi myös äitien tulevaisuuden suunnitelmissa. Virve kertoi kapinoivansa tarkoituksellisesti yhteiskuntaa ja järjestelmää vastaan hankkimalla vielä toisen lapsen ennen työelämään siirtymistä. Työelämään siirtyminen täten siirtyy useita vuosia. Hän kertoi kyllä ymmärtävänsä, että työnteolla järjestelmää pyöritetään ja siksi hänen valintojansa mahdollisesti paheksutaan. Virve haluaa itse kuitenkin omassa elämässään tehdä sellaisia valintoja, jotka ovat hänelle ja perheelle parhaaksi. Virve kokee ehtivänsä tehdä töitä tarpeeksi vielä toisen lapsen jälkeenkin.

Nuorten äitien tulevaisuuden haaveet olivat hyvin pitkälti samanlaisia riippumatta siitä, oliko äitiyden alku suunnittelematon vai suunniteltu. Toiveet olivat hyvin maanläheisiä ja äidit kirjoittivatkin, etteivät suinkaan tavoittele kuuta taivaalta. Koulutuksen tai opiskelujen jatkaminen oli kaikilla suunnitelmissa jossain vaiheessa elämää ja sitä kautta työelämään siirtyminen. Vakituksessa parisuhteessa elävät äidit toivoivat sisaruksia lapselleen ja tavallista rauhallista perhe-elämää. Piia toivoi olevansa valmis joskus uuteen parisuhteeseen ja sen jälkeen myös mahdollisesti saavansa sisaruksia lapselleen.

Suuria määriä varallisuutta eivät äidit havigelleet, tärkeää oli pystyä elämään taloudellisesti riippumattomana muista tahoista. Raha näyttäytyi kirjoituksissa nimenomaan välineenä, jolla pystyi hankkimaan tarvittavia asioita itselle ja perheelle. Omistusasunnon ostaminen ja sitä kautta ihan oikean oman kodin perustaminen oli äideille tärkeää. Omistusasuntoa varten pienistäkin tuloista säästettiin. Lapselleen äidit halusivat tarjota hyvän elämän, johon kuului esimerkiksi sopiva määrä leluja ja matkoja Suomeen tai ulkomaille.

Vaikka nuorilla äideillä oli pitkällekin tähtääviä tulevaisuuden suunnitelmia ja haaveita, tyypillistä oli elää hetkessä juuri tässä ja nyt. Lapsen kanssa oppii joka päivä jotakin uutta ja lapset ovat pieniä niin lyhyen aikaa. Äidit halusivat nauttia tästä ajasta. Nuoresta iästä on

heidän mielestään hyötyä juuri siinä, että on myöhemminkin aikaa opiskella ja olla mukana työelämässä.

Eipä tässä sen ihmeempiä kaipaa. – Milla

5 TUTKIMUKSEN TULOKSET SUHTEESSA AIKAISEMPIIN TUTKIMUKSIIN

5.1 Nuoruuden ja äitiyden ristiriita

Seuraavassa peilaan oman tutkimukseni tuloksia aikaisempiin nuorta äitiyttä koskeviin tutkimustuloksiin. Minulle kirjoittaneet nuoret äidit halusivat erottautua tyypillisen nuoren elämäkulusta korostamalla sitä, että esimerkiksi päihteet eivät heidän elämäänsä kuulu, vaan he ennen lapsen saamistakin elivät rauhallista ja aikuismaista elämää; sellaista, johon lapsi oli luonnollinen jatkumo. Näillä äideillä oli myös heidän nuori ikänsä huomioon ottamisen suhteellisesti hyvin pitkään kestänyt ja vakituinen parisuhde.

Myös muissa aiemmissa tutkimuksissa on tehty samankaltaisia havaintoja. Nuori äiti omaa sekä nuoren että äidin roolin. Roolit eivät kuitenkaan ole sama asia kuin käyttäytymismalli. Nuoret äidit omalla käyttäytymisellään joko heikentävät tai vahventavat äidin tai nuoren roolejaan, jolloin heistä tulee joko samankaltaisempia tai erilaisempia kuin muut äidit tai nuoret. (Sairanen 2010, 31.) Nuorten äitien kokemukset näyttäytyvät tutkimuksien valossa osin hyvin samankaltaisilta, mutta yksilölliset ja ainutlaatuiset piirteet vaikuttavat myös paljon. (ks. Rajamäki 2006; Sairanen 2010) Varhaista äitiyttä ja perheen perustamista koskeissa keskusteluissa on tärkeää muistaa, että nuoruuksia, naisten elämäkulkua ja perheitä on monenlaisia (Niemelä 2005, 191–192).

Kaikki minulle kirjoittaneet nuoret äidit olivat kokeneet jonkinasteista väheksyntää ulkopuolisilta tahoilta esimerkiksi leikkipuistojen toisilta äideiltä tai neuvolan terveydenhoitajalta. Nuoret äidit kokivat olevansa suurennuslasin alla ilman minkäänlaista todellista syytä. Eila Hirvosen (1989) tutkimuksen nuorille äideille ikä oli subjektiivinen kokemus elämäkulusta ja he kokivat olevansa aikuisempia kuin ikänsä antaa ymmärtää, koska olivat kokeneet jo erilaisia asioita. He kuitenkin kokivat ulkopuolelta tulevan ehtoja ja kyseenalaistuksia koskien omaa ikäänsä ja siihen yhdistyvää varhaista äitiyttä. He ajattelivat pystyvänsä äitiyteen, mutta joutuvansa jatkuvasti todistelemaan hyvää äitiyttään yhteiskunnalle. (Hirvonen 2000, 163–167.)

Samankaltaisen havainnon iän subjektiivisuudesta nuorten äitien keskuudessa teki Minna Kelhä omassa väitöstutkimuksessaan. Nuoret äidit kokivat vanhemmuuden aikuistavana tapahtumana ja osa aikuisuuden kriteerejä oli vastuun ottaminen omasta elämästä sekä lap-

sesta. Aikuisuus ja vastuullisuus koettiin tärkeänä osana vanhemmuutta. Toisaalta tutkimuksen nuoret äidit halusivat myös irtautua aikuisuudesta ja kokivat vanhemmuuden olevan osa heidän nuoruuttaan. Nuoruus ja vanhemmuus on heidän mielestään mahdollista yhdistää ilman aikuisuuteen liittyviä jäykkiä ja ylihuolehtivia ajatusmalleja. Yksi hyvän äitiyden ehdoista oli heidän mielestään kuitenkin aikuistuminen. (Kelhä 2009, 49–50.) Nuoret äidit, joiden raskaus oli odottamaton, kokivat äitiyden pakottaneen heidät aikuistumaan hyvin nopeasti ja ottamaan vastuuta toisesta ihmisestä eli lapsestaan. Tämänkaltaisen vastuunotto ei tyypillisesti alle 20-vuotiaan nuoren elämään kuulu, mutta äidit kokivat pärjäneensä suuren vastuun kanssa hyvin.

Normitetun elämänculun rikkoutumista äidit eivät kokeneet negatiivisena asiana, koska heillä oli raskauden ja varhaisen lapsuuden jälkeenkin vielä runsaasti elämässä aikaa tehdä niitä asioita, joiden yleensä ajatellaan kuuluvan elämään ennen lasten hankkimista. Elämän suunnittelemisen yleisen normin mukaisesti ja hyväksyttävällä tavalla oli sellainen asia, jota nuoret äidit kirjoituksissaan paheksuivat. Yksilöllisen elämänculun ja yksilöllisten valintojen arvostaminen ja kunnioittaminen näkyi kertomuksissa. Minna Kelhä (2009) havaitsi tutkimuksensa media-aineistossa, että nuorta äitiyttä käsittelevissä artikkeleissa toistuivat oletukset raskauden suunnittelemattomuudesta, yllätyksellisyydestä ja nuoren naisen hämmennyksestä raskausaikana. Positiivisena nähtiin nuoren naisruumiin sopivuus raskautteen ja synnytykseen ja nuoren naisen raskaus nähtiin kuitenkin luonnollisena asiana. Nuoret naiset kertoivat heihin kohdistuvista ennakkoluuloista ja vakuuttivat pärjäävänsä yhtä hyvin kuin varttuneemmatkin äidit. Lisäksi he kokivat, että nuorena lapsen saaneena on tulevaisuudessa enemmän aikaa opiskeluun, palkkatyöhön ja ”omaan elämään”. (Kelhä 2009, 9.)

Nuoret äidit kokivat pysyneensä samanlaisina kuin ennen raskautta, mutta havaitsivat eron itsensä ja ikätovereidensa välillä. Nuoret äidit kokivat olevansa vastuuntuntoisempia ja kypsempia. Ajankäyttö ja puheenaiheet olivat vaihtuneet tavallisen nuoren vastaavista äitiyteen. Aiemman itsekeskeisen käyttäytymisen tilalle oli tullut vastuu lapsesta. Nuoret äidit asettivat lapsen ja perheen tärkeimmäksi asiaksi heidän elämässään nyt. Osa koki aikuistuneensa äitiyden myötä, mutta itsensä kokeminen varsinaisesti aikuiseksi oli hankalampaa ja muutosta oli vaikea itse huomata. (Rajamäki 2006, 69–71.) Nuoren ja äidin välinen muutos oli odottamattomassa äitiydessä luonnollisestikin selkeämpää kuin suunnittelussa. Suunnittelemattomasti lapsia saaneet äidit kuitenkin tuntuivat kertomuksissaan tie-

dostavan sen, mitä heiltä äiteinä odotetaan. Nuoren rooli on saanut väistyä uuden äitiyden roolin tieltä.

Särkiö jaotteli tutkimuksensa nuoret äidit neljään eri äitiyttä selittävään ryhmään: luonteva äitiys, odottamaton äitiys, korjaava äitiys ja pelastava äitiys. Luontevan äitiyden ryhmään kuului vähiten nuoria. Luontevan äitiyden selitysmallissa äitiys on luonnollinen osa nuoren naisen elämäntilanteen kulkua ja raskaus oli toivottu. Odottamattomassa äitiydessä raskaus on vahinko ja yllättävä. Tähän ryhmään kuului eniten äitejä. Suunnittelemattomuudesta kertoi myös nuoren äidin elämäntilanteen keskeneräisyys. Kyseisen ryhmän äidillä oli peruskoulu tai jatkokoulutus kesken ja hänellä ei mahdollisesti ollut pysyvää parisuhdetta. Korjaava äitiys tarkoittaa äitiyttä, jossa nuori nainen yrittää turvata äitiyden omalle lapselleen, koska nuori on kokenut saamansa äitiyden puutteelliseksi tai olemattomaksi. Neljäntenä äitiyden selityksenä on pelastava äitiys. Nämä äidit viettivät villiä aikaa juhlien ja käyttäen päihteitä. Raskaus tuli yllätyksenä, mutta muutti nuoren elämän suunnan ja näin pelasti nuoren elämän mahdollisilta muilta riskeiltä. (Särkiö 2002, 58–64.) Myös osa Rajamäen tutkimuksen nuorista äideistä lopetti tai vähensi huomattavasti alkoholinkäyttöä äitiyden myötä ja vapaa-aika vietettiin aiemman baareissa käymisen sijaan perheen kanssa kotona. (Rajamäki 2006, 58.)

Särkiön jaottelua käyttäen minulle kirjoittaneista äideistä eniten äitejä kuului luontevan äitiyden ryhmään. Saralla, Taimilla, Annalla ja Virvellä raskaus oli suunniteltu, toivottu ja lasta oli saatettu yrittää jo pitkään. Milla kertoo teinivuosien menneen päihteiden kanssa, joiden käytön hän lopetti heti kuultuaan raskaudesta. Hänen äitiyttään selittää pelastava äitiys. Jannikan suhde oman äidin kanssa oli etäinen ja oma elämä lapsien kanssa oli nyt sellaista mistä hän oli lapsena haaveillut. Jannikan voidaan ajatella kuuluvan odottamattoman äitiyden lisäksi korjaavan äitiyden ryhmään. Selkeästi odottamattoman äitiyden ryhmään kuului Piia, joka kertoo lapsen olleen vahinko ja täysin suunnittelematon. Lapsen isä oli raskaudesta kuultuaan poistunut täysin kuvioista.

Nuorten äitien puheissa muiden nuorten vapaa-aika näyttäytyy usein hauskanpitona ilman velvoitteita ja esimerkiksi baareissa käymisenä. Nuoren äidin elämästä tavallisesti häviävät ne kaverit, joiden vapaa-ajanviettopauihin raskaus ja äitiys eivät sovi. Nuori äiti myös saattaa rakentaa omaa identiteettiään lapsen kautta, esimerkiksi kohdistamalla ostaminen oman itsensä sijaan lapsen tavaroihin. Nuoruuteen liittyvä vanhemmista etääntyminen ei

välttämättä tapahdu samalla kuin muiden nuorten kohdalla, koska nuoret äidit ovat vanhempiensa kanssa tavallaan samassa tilanteessa. Vanhemmista irtautuminen on hyvin yksilöllistä; osalla on vanhempiinsa todella lämpimät välit ja toiset eivät tapaa vanhempiaan lainkaan. (Rajamäki 2006, 85–86.) Nuorten äitien suhde omiin vanhempiinsa oli hyvin vaihtelevaa. Ne, jotka olivat hyvissä väleissä omien vanhempiensa ja isovanhempiensa kanssa, saivat heiltä myös paljon apua ja tukea. Toisilla äideillä taas välit olivat olemattomat tai niin tulehtuneet, että yhteydenpito oli enemmänkin taakka ja oma luonnollinen verkosto jäi hyvin niukaksi.

Virve Sairanen tutki nuoria äitejä toisen asteen oppilaitoksissa. Tutkimusongelmana olivat nuoren äitiyden ja opiskelun yhdistäminen ja erityisesti nuorten äitien omat kokemukset. Toisen asteen oppilaitoksia ovat ammatilliset oppilaitokset sekä lukiokoulutus. Nuoret alle 20-vuotiaat äidit ovat pääosin toisella asteella opiskelevia, koska ilman väli vuosia ja ajallaan toisen asteen koulun päättää sinä vuonna kun täyttää yhdeksäntoista. (Sairanen 2010.)

Nuorten äitien kokemukset raskausaikana opiskelusta vaihtelevat hyvin paljon. Osa pystyi suorittamaan opintoja normaalissa vauhdissa äitiysloman alkuun asti, mutta toisilla raskauden liittyvät fyysiset vaivat vaikeuttivat opiskelua jo heti alusta asti. Raskaus saattoi myös lisätä opiskelumotivaatiota, kun opintosuorituksia haluttiin saada mahdollisimman paljon valmiiksi ennen lapsen syntymää. (Sairanen 2010, 90.) Fyysiset ja henkiset rasitukset raskauden aikana vaikuttivat opiskeluun, mutta koulun keskeyttäminen raskauden vuoksi koettiin vaikeana (Rajamäki 2006, 53). Lapsen synnyttyä äidin opiskelu vaati paljon järjestelyjä, riippuen opiskelumuodosta ja opiskelupäivien pituudesta. Koulun ja hoitopaikan läheisyys helpotti äitien arkea. Äitiyden ja opiskelun yhdistäminen koettiin raskaaksi, mutta osa koki saaneensa myös äitiydestä lisää intoa opintoihin ja opiskelun olevan hyvää vastapainoa äitiydelle. Hyvin vaihtelevia toiveita ja haaveita nuorilla äideillä oli, mutta suunnitelmat olivat usein kesken. (Sairanen 2010; Rajamäki 2006.) Opiskelevien äitien arjen haasteet olivat pitkälti samanlaisia kuin perheen ja työn yhteensovittamisessa (Sairanen 2010, 90). Lapsi ja perhe asetettiin kuitenkin aina viime kädessä opintojen ja jopa oman hyvinvoinnin edelle. (ks. Sairanen 2010; Rajamäki 2006; Kelhä 2005)

Nyky-yhteiskunta on hyvin tutkintokeskeinen ja kilpailu työmarkkinoilla on kovaa. Yhteiskunnan suhtautuminen koulutukseen vaikuttaa luonnollisesti myös nuorten äitien suhtautumiseen. Nuoret äidit toivoivat etenevänsä työelämässään samalla tavalla kuin muutkin

nuoret, mutta pari vuotta jäljessä. Yhteiskunta siis luo nuorille äideille odotukset ja normit tulevaisuutta varten. (Rajamäki 2006, 83.) Nuorten äitien koulutustaso näyttäytyy tutkimuksissa harvoin korkeana, mutta siihen vaikuttaa myös nuoren perheen koulutustausta sekä nuoren äidin elämä jo ennen raskautta. Osa nuorista äideistä oli siirtynyt suoraan peruskoulun jälkeen työelämään tai keskeyttänyt toisen asteen koulun jo ennen raskautta ja äitiyttä. (Niemelä 2005, 188.)

Opiskeluissa auttaviksi tekijöiksi koettiin henkiset ja fyysiset voimavarat, tukiverkosto sekä aito kiinnostus opiskelemaansa alaan. Tilanteeseen täytyi äidin parhaansa mukaan yrittää sopeutua. Elämän yllättävät tilanteet, kuten muutot ja parisuhteen päättymiset vaikeuttivat myös opiskeluissa pärjäämistä. Opintojen loppuunsaattamisessa tärkeimmäksi tekijäksi muodostui nuoren äidin oma päätös pärjätä lähipiirin ja yhteiskunnan tuella. Lastenhoitoapu lähipiiriltä sekä vertaistuki muilta nuorilta äideiltä auttoivat jaksamaan. Yhteiskunnan tukimuodot koettiin tärkeiksi, mutta taloudellinen tuki kuten opintotuki voisi olla mielestä suurempi. (Sairanen 2010, 90–98.)

Nuoret äidit eivät kokeneet, että perheen perustaminen aikaisin olisi esteenä koulutuksen jatkamiselle tai loppuun saattamiselle. Nuoret äidit katsoivat myös, että varhaisesta äitiydestä voi olla myös hyötyä myöhemmissä opinnoissa ja työelämässä. Työnantajan näkökulmasta on etu, jos nuorella naisella lastentekovaihe on ohi ja saa myös rauhassa itse miettiä, mikä ala kiinnostaisi. (Niemelä 2005, 189.) Myös minulle kirjoittaneet äidit kokivat olevansa toisaalta hyvässä asemassa työmarkkinoilla, kun lapset oli jo tehty, toisin kuin monilla muilla samanikäisillä nuorilla naisilla.

Nuorten äitien suhtautuminen koulutukseen ja työelämään vaihtelee paljon. Toiset ajattelivat ammattia ja työpaikkaa lähinnä toimeentulon takaajana ja toiset asettivat koulutustavoitteensa korkeammalle ja odottivat työelämältä myös enemmän. Rahan ja menestyksen sijaan nuoret äidit korostivat kuitenkin perhearvojen tärkeyttä. (Niemelä 2005, 189–190.) Tarkastelemissani kertomuksissa kaikkien seitsemän nuoren äidin kohdalla perhe ja lapsi asetettiin kaiken muun ylle eikä materialistisia arvoja pidetty kovin tärkeinä. Myöskään koulutustavoitteet eivät suurimmalla osalla äideistä olleet toista astetta korkeammalla. Nuoret äidit toivoivat saavansa ammattitutkinnon ja mielekästä työtä, jotta voisivat elää ilman yhteiskunnan tukia. Suunnitellusti lapsia saaneilla äideillä kahdella oli toisen asteen tutkinto suoritettuna ja kahdella vielä kesken. Nuoret äidit eivät yhtä lukuun ottamatta ko-

keneet, että koulutus oli sinänsä raskauden tai äitiyden takia jäänyt kesken. Yksi äideistä oli joutunut keskeyttämään opiskelut raskaudenaikaisen pahoinvoinnin takia.

5.2 Nuoren äitiyden tuki

Tässä alaluvussa liitän analyysini tuloksia nuoren äitiyden tuesta aiempien tutkimusten havaintoihin. Nuoren äitiydessä tukiverkostot näyttäytyvät erityisen tärkeässä roolissa silloin, kun äiti joutuu ottamaan vastuuta lapsesta yksin ilman toista vanhempaa. Jos omaa luonnollista sosiaalista verkostoa ei ole, täytyy äidin turvautua muuhun apuun. Myös nuori isä tarvitsee tukea ja mahdollisuuksia toteuttaa isyyttään. Isän roolia ei tulisi sivuuttaa tai väheksyä.

Sotien jälkeen ydinperhe muodostui kodista huolehtivasta äidistä ja isästä, joka piti huolta perheen toimeentulosta. Tästä normista poikkeavia perheitä pidettiin lähes poikkeuksetta apua tarvitsevinä. Ennen perheen ongelmat oli mielletty lähinnä järjestäytyneen yhteiskunnan ulkopuolelle joutumiseksi, johon oli puututtava sanktioin, kuten epäamöllä taloudellinen apu. Nyt perheen ongelmien katsottiin olevan perheen sisäisiä, joihin on puututtava ammatillisella avulla ja terapialla. (Vuori 2003, 44.)

Hanna Särkiö tarkasteli (2002) nuorten äitien voimavaroja ja yhteiskunnan heille tarjoamaa tukea. Äitien voimavarat jakautuivat yhteiskunnan resursseihin, sosiaalisiin resursseihin ja elämän resursseihin. Yhteiskunta auttoi taloudellisesti, palveluilla ja ammatillisella avulla. Sosiaalisiin resursseihin kuului parisuhde ja sosiaalinen verkosto. Elämän resursseja oli lapsen tuoma onnen tunne, arjen hallinta ja siitä koettu jaksamisen tunne sekä persoonalliset tekijät, kuten luonteenpiirteet. Osalla äideistä myös hengelliset tekijät, kuten uskonto ja siitä saatu voiman kokemus kuuluivat elämän resursseihin. (Särkiö 2002, 3.)

Yhteiskunnan tarjoamat resurssit voidaan jakaa etuuksiin, palveluihin ja ammatilliseen tukeen. Toiset nuorista äideistä käyttävät yhteiskunnan resursseja vähemmän ja toiset enemmän. Taloudelliset etuudet, kuten lapsilisä ja äitiyspäiväraha, ovat kaikille Suomessa asuville äideille kuuluvia oikeuksia. Lähes kaikki äidit käyttävät heille suunnattuja etuuksia. Palveluja käytetään tarpeen mukaan ja harvemmin. Palveluissa on alueellisia eroja. (Särkiö 2002, 70.) Yhteiskunnan tarjoamat etuudet ovat joko materiaalisia kuten äitiysavustus tai rahallisia kuten lapsilisä. Kansaneläkelaitos organisoii näitä kaikille äideille

tarkoitettuja apuja. Särkiön tutkimuksen äidit olivat tarvinneet apua näiden etuuksien hakemisessa. Minulle kirjoittaneille nuorille äideille oli hyvin tärkeää pystyä elämään ilman yhteiskunnan taloudellista tukea ja se saattoi olla motivaationa ammatin ja sitä kautta työpaikan hankkimiseen.

Ammatillinen tuki tarkoittaa pitkäkestoista suhdetta ammatilliseen auttajaan. Ammatillinen auttajataho voi olla esimerkiksi neuvola, ensikoti tai sosiaalityöntekijä. Jokaisen äidin palveluihin kuuluu säännölliset terveydenhuollon neuvolapalvelut. (Särkiö 2002, 74.) Äitiysneuvolassa asioi vuosittain vajaa 60 000 äitiä mahdollisine puolisoineen. Lastenneuvoloissa asioi noin 400 000 lasta ja arviolta noin 600 000 vanhempaa. Äitiysneuvolapalveluja käyttämättömien äitien osuus on 0,2–0,3 % ja lastenneuvoloiden arviolta noin 0,5 %. (Raskaana olevien päihdeongelmaisten naisten hoidon varmistaminen, 29.) Osa Särkiön tutkimuksen äideistä koki neuvolan kontrollipaikkana, jossa ei ollut aikaa keskustella äitiä askarruttavista asioista. Vuorovaikutussuhde neuvolan työntekijän kanssa saattoi olla epäonnistunut. (Särkiö 2002, 74.)

Sosiaalityö oli joidenkin nuorten äitien apuna. Osalla oli ollut suhde lastensuojeluun jo pidemmän aikaa ja osa meni pyytämään sosiaalityöntekijältä apua tultuaan raskaaksi. Nuoret äidit kokivat sosiaalityöntekijän palveluihin ohjaajana ja rahanjakajana. Nuoret äidit hakivat sosiaalityöntekijältä taloudellista apua elämiseen ja vauvan varusteisiin. (Särkiö 2002, 75–76.) Piia oli ainut minulle kirjoittaneista äideistä, joka mainitsi saavansa sosiaalityötoimelta apua perhetyöntekijän käyntien turvin. Hän koki avun hyödylliseksi. Esimerkiksi perhetyöntekijän käynnit nuoren äidin perheessä on hyvä ennaltaehkäisevä tuki, jos äidin omat verkostot ovat kaukana tai puuttuvat kokonaan. Nuorelle yksin lapsen kanssa elävälle äidille jollan tavalla järjestetty hengähdyshetki arjesta on varmasti tarpeen; oli hengähdyshetki sitten omien verkostojen järjestämä tai yhteiskunnan tarjoama tukitoimi.

Lähes puolet neuvoloiden terveydenhoitajista järjesti ryhmätoimintaa säännöllisesti. Yleisin ryhmätoiminnan muoto on perhevalmennus. Kaksi viidesosaa terveydenhoitajista järjesti ryhmiä alle yksivuotiaiden lasten perheille vähintään vuosittain ja joka kymmenes järjesti ryhmätoimintaa leikki-ikäisten lasten perheille. (Hakulinen-Viitanen, Pelkonen & Haapakorva 2005, 64–68.) Nuorten äitien kertomuksissa verkkoyhteisöt ja sieltä saatava vertaistuki koettiin tärkeiksi. Nuoret äidit varmasti hyötyisivät ryhmätoiminnasta myös

verkon ulkopuolella. Kynnys osallistua eri-ikäisille äideille tarkoitettuun ryhmään saattaa olla suuri nuoriin äiteihin kohdistuvien oletettujen ennakkoluulojen vuoksi.

Nuoret äidit ihmettelivät miksi lapsiperheille suunnattuja tukia jatkuvasti leikataan ja miksi kotiäitiyttä ei arvosteta suomalaisessa yhteiskunnassa (Kelhä 2009, 51). Särkiö kysyi nuorilta äideiltä, että minkälaista apua he tarvitsivat ja toivoivat saavansa. Puolet äideistä koki tarvitsevana lastenhoitoapua. Hoitoapu lisää äidin omaa aikaa ja auttaa jaksamaan. Hoitoavun tarve vaihteli muutamasta tunnista viikossa yhteen viikonloppuun kuukaudessa. Muut avuntarpeet, kuten rahan tarve, parisuhde ja kontaktit muihin äiteihin, olivat yksilöllisiä. Apua toivottiin väsymykseen, joka johtui pääosin kotitöistä ja lapsenhoidosta. Päivästä toiseen samanlaisena jatkuva arki väsytti nuoria äitejä. (Särkiö 2002, 84.)

Rahallista tukea Rajamäen tutkimuksen nuoret äidit saivat asumistukien, lapsen lapsilisien, omien lapsilisien ja äitiyspäivärahan muodossa. Osalla äideistä lapsen isä kävi töissä ja elätti perhettään. Yksinhuoltajaäidit olivat enemmän yhteiskunnan taloudellisen tuen tarpeessa. Suhtautuminen kotipalveluun vaihteli puolesta ja vastaan. Osa äideistä ei kokenut tarvitsevana kotiapua ja osa ei ollut tyytyväinen siihen. (Rajamäki 2006, 73.)

Nuoret äidit kokivat ympäristöllä olevan oikeuden puuttua nuoren äitiyteen helpommin kuin vanhempien naisien äitiyteen, vaikka varsinaisia ongelmia ei ilmenisi. Tämä sai osan nuorista äideistä esittämään pärjäävää ja jättäytymään kokonaan pois julkisen tuen piiristä, jotta he eivät leimautuisi. (Hirvonen 2000, 169.) Minulle kirjoittaneet nuoret äidit halusivat irrottautua yhteiskunnan eduilla elämisestä ja korostivat pärjäävänsä hyvin. Juuri lähtökoh- taisten ennakkoluulojen vuoksi saattavat äidit kokea avun hakemisen vaikeaksi. Nuoret äidit saattavat ajatella, että heidän nuori ikänsä saa avuntarjoajat syylistämään lasten hankkimisesta liian varhain.

Minna Kelhän tutkimukseen osallistuneet nuoret äidit halusivat, että heidät kohdattaisiin esimerkiksi neuvoloissa ja arkielämässään yksilöinä, ei ”nuorten äitien” edustajina, joilla oletetaan olevan ongelmia äitiydessään. He halusivat myös irrottautua halventavaksi koe- tusta ”sossuäiti”-diskurssista. Nuoret äidit toivoivat yhteiskunnalta taloudellista tukea äi- tiyhteensä: suurempaa perusäitiyspäivärahaa ja kotihoidontukea sekä sotilasavustusta pien- ten lasten armeijassa oleville isille. Lisäksi he toivoivat parempaa harkintaa päiväkotien henkilökunnan lomauttamisiin ja päiväkotien lakkauttamisiin. Osa koki alaikäisyyden vai-

keana asiana äitiydelle ja ehdottivat jonkinlaista poikkeuslakia nuorille äideille asioiden itsenäistä hoitamista varten. (Kelhä 2009, 52.)

Sotien jälkeen painotus lapsen hyvinvoinnissa on siirtynyt fyysisen hyvinvoinnin painotuksesta psykososiaalisen hyvinvoinnin korostamiseen. Psykososiaalinen perheajattelu alkoi äidin ja lapsen tiiviistä psyykkisestä sidoksesta, mutta on laajentunut koskemaan myös isää. Lisäksi lapsi ajatellaan nykyään yhä enemmän myös omana yksilönään. Psykososiaalinen näkemys perheestä hallitsee yhä monin tavoin sitä, mitä perheestä äitiydestä ja isyydestä ajatellaan. Näkemys jäsentää kasvatusta, terveydenhuoltoa ja sosiaalityötä harjoittavien ammattilaisten ja instituutioiden toimintaa. (Vuori 2003, 45–46.)

Nuoren äidin ympäristö on hyvin laaja. Siihen kuuluu yleensä nuoren vanhemmat, lapsen isä ja hänen vanhempansa, nuoren ja lapsen isän isovanhemmat, nuoren sisarukset, muut sukulaiset, ystävät, koulukaverit, opettajat ja terveydenhuollon ammattilaiset. Sosiaalisten verkostojen suhtautuminen raskauteen vaihteli paljon. Jos omassa suvussa oli muitakin nuoria äitejä, oli suhtautuminen lähtökohtaisesti positiivisempaa. Vanhempien hyväksyntä oli nuorelle äidille hyvin tärkeää, koska irrottautuminen vanhemmista ei ollut vielä kokonaan tapahtunut. Lapsen isän vanhemmat suhtautuivat yleistäen varautuneemmin raskauteen kuin nuoren äidit omat vanhemmat. Myös ystävien ja kaverien tuki oli tärkeää, mutta ystävien ja kavereiden katoaminen äitiyden myötä koettiin kuitenkin toisarvoiseksi lapseen nähden. (Rajamäki 2006, 59–64.) Nuoren raskaus koettelee ystävyyttä ja osan äideistä ystävyyssuhteet vähenivät tai muuttivat muotoaan (Särkiö 2002, 48). Samassa elämäntilanteessa olevilta ystäviltä nuoret äidit saavat tärkeää vertaistukea. (mt., 81.)

Useassa perheessä varhaisen vanhemmuuden malli oli siirtynyt sukupolvelta toiselle ja perhe tuki nuorta vaikeassa tilanteessa. Sosiaalinen lähiverkosto auttaa nuorta äitiä pitämään yllä muita sosiaalisia suhteita ja jatkaa elämää nuorena. (Hirvonen 2000, 170.) Tämän lähiverkoston avun kautta sosiaalisten suhteiden luominen vähentää syrjäytymisriskiä nuorten äitien kohdalla. Nuorelle oma äiti tai sisko oli tärkeänä tukena raskaudessa ja erityisesti suhde äitiin lähentyi raskauden edetessä. Oman äidin hyväksynnällä ja tuella oli suuri merkitys nuoren äidin elämässä (mt., 97; Särkiö 2002, 15). Oman äidin suhtautuminen raskauteen pelotti myös nuoria äitejä eniten. (Hirvonen 2000, 72–76.)

Rajamäen tutkimuksen nuorten isien suhtautuminen raskauteen vaihteli. Alkujärkytyksen jälkeen suurin osa tottui ajatukseen raskaudesta ja lapsesta. Osa isistä kuitenkin suhtautui raskauteen hyvin negatiivisesti ja saattoi jättää äidin yksin heti raskaudesta kuultuaan. Nuorten äitien mukaan nuorella pojalla vanhemmuuteen kasvaminen on vaikeampaa. (Rajamäki 2006, 60.) Särkiön (2002) tutkimuksen nuorista äideistä moni meni kihloihin tai naimisiin raskauden aikana osoittaakseen sitoutumistaan. Lähes kaikkien kihloissa tai avio-
liitossa olevien nuorten äitien puoliso oli lapsen isä. Muutama tutkimuksen äiti odotti lasta yksin. Yksin odottava äiti tarvitsee yhä enemmän tukea myös raskausaikanaan. (Särkiö 2002, 48.)

Äiti ja isä päättävät keskenään vanhemmuuden jakamisesta arjessa, mutta yhteiskunnallisella tasolla jaetun vanhemmuuden toteutumiseen vaikuttaa esimerkiksi se, miten vanhemmuuden asiantuntijuutta eri instituutioissa määritellään eli minkälaiset roolit isä ja äiti saavat. Jos instituutioissa kohdellaan aina äitiä ensisijaisena vanhempana, alkavat vanhemmat itsekkin uskoa äitien paremmuuteen vanhempana ja se vaikeuttaa jaetun vanhemmuuden toteutumista. (Haverinen 2009, 1.) Odottamattomassa äitiydessä nuoren isän on helppo sanoutua irti isyydestä ja pois parisuhteesta, ainakin verrattuna äidin vastuuseen. Nuoret isät saattavat kokea, että heillä ei ole mahdollisuutta valita isyyttä tai vaikuttaa siihen, tekeekö raskaana oleva nuori nainen raskaudenkeskeytyksen vai ei. Nuori äiti ei päätöksen tehtyään voi äitiydestä samalla tavalla ulkoistaa itseään.

Jos nuoren parisuhde ei ole vakaalla pohjalla ennen raskautta ja äitiyttä, ei lapsi voi toimia korjaavana tekijänä. Myös varttuneempien parisuhde on aina jollain tavalla koetuksella, kun parisuhteen keskelle tulee lapsi. Parisuhteessa elävien nuorten äitien puoliset olivat työssäkäyviä ja puolison tulot auttoivat perheen taloudellista tilannetta paljon, jos äiti oli vielä äitiyslomalla tai hoitovapaalla. Nuorella ja kouluttamattomalla yksinhuoltajaäidillä on luonnollisesti taloudellisesti sekä muutoinkin tiukempaa.

Parisuhteessa elävien äitien puoliset olivat apuna ja tukena taloudellisesti ja lapsenhoidon muodossa. Raskaus ja lapsi olivat saattaneet vaikuttaa parisuhteeseen myös kielteisesti. Yhteinen aika oli isän töiden tai harrastuksien takia vähissä ja lapsen hoitaminen yksin tuntui äideistä raskaalta. (Rajamäki 2006, 78.) Kaikille parisuhteessa oleville, eli suurimmalle osalle äideistä, oli oma puoliso tärkeä tuki. Tuki muodostui konkreettisesti yhteisistä kokemuksista. Yhdellä tutkimuksen äidillä ei ollut parisuhdetta ja hän koki olonsa yksinäi-

seksi ja erilaiseksi. Vielä tänäkin päivänä yhteiskunta kohdistaa moraalisia paineita yksinäisiin äiteihin ja aviottomiin lapsiin. Heidän elämäänsä oletetaan kuuluvan huonosuus. (Särkiö 2002, 78–79.)

Lapsen isästä puhuttaessa nostettiin useimmiten esiin negatiivisia puolia. Tämä vaikuttaa olevan yleistä nuorten vanhempien lisäksi myös varttuneemmilla isillä ja äideillä. Nuori ikä, lyhyt seurustelu-aika, tuore yhteen muuttaminen ja perheen perustaminen samanaikaisesti tuo parisuhteeseen paljon haasteita. (Rajamäki 2006, 84.) Nuorella äidillä ei luonnollisestikaan voi olla takanaan yhtä pitkää parisuhdetta kuin varttuneemmalla äidillä. Minulle kirjoittaneista äideistä kahdelle lapsen isä oli tuottanut suunnattoman määrän hankaluuksia raskauden aikana sekä lapsen syntymän jälkeenkin, eikä lapsen olemassaolo saati tapaaminen kiinnostanut isää lainkaan. Perheen kanssa elävät isät panostivat lapsen kanssa olemiseen ja lapsen hoitamiseen paljon. Nuorelle äidille saattoi tosin olla vaikeaa antaa isän ottaa vastuuta ja esimerkiksi jättää isää lapsen kanssa yksin.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Tutkimuksessani etsin vastauksia siihen, millaista on nuoruuden ja äitiyden yhteen sovittaminen. Oletuksena oli, että nuoruudessa ja äitiydessä on toisilleen vastakkaisia ominaisuuksia, jotka tuovat nuoren naisen äitiyteen erityisiä haasteita. Toisaalta minua kiinnosti se, mikä tuo nuorelle äidille onnistumisen elämyksiä, millaista on olla nuori äiti ja miten nuoren elämä on äitiyden myötä muuttunut. Nämä johtopäätökset eivät ole yleistettävissä nuoreen äitiyteen.

Tutkimukseni analyysin sekä teoriataustan pohjalta olen päätenyt seuraaviin johtopäätöksiin:

1. Nuoren äitiyden haasteet ovat pitkälti samanlaisia kuin äideillä yleensä.
2. Äidin nuori ikä ei välttämättä ole itsessään ongelmallinen asia äitiydessä.
3. Äidin iän sijaan merkityksellisempää on raskauden, äitiyden ja muun elämän suunnitelmallisuus, sekä tapahtuva muutos naisesta tai nuoresta naisesta äidiksi.
4. Äitiys itsessään sisältää aina riskin epäonnistumisesta. Riskiä lisäävät monet eri seikat kuten esimerkiksi päihde- ja mielenterveysongelmat.

Tutkimukseni ja myös aiempien tutkimusten perusteella on merkittävää se havainto, että nuoruudessa itsessään ei välttämättä ole sellaisia tekijöitä, jotka aiheuttaisivat äitiydessä epäonnistumista tai suuria haasteita. Nuoruuden kehitystehtävien keskeneräisyys voi olla ongelmallista, mutta toisaalta äitiys koettiin aikuistavaksi tekijäksi. Äitiys sisältää aina riskin epäonnistumisesta. Vanhemmuuden epäonnistumista todennäköisemmäksi tekevät muun muassa äidin tai isän mielenterveys- ja päihdeongelmat. Tämänkaltaiset ongelmat eivät ole ikäsidonaisia, mutta valitettavasti hyvin usein periytyvät sukupolvelta toiselle. Tärkeimpänä tekijänä näyttäytyvät elämän jonkinlaisen suunnitelmallisuuden lisäksi nuoren äidin verkostot sekä muu tuki. Nuoren naisen varhainen äitiys ei aseta esteitä korkean koulutuksen hankkimiselle ja työelämässä mukana olemiselle. Hyvänä esimerkkinä tästä voidaan pitää esimerkiksi poliitikko ja runoilija Anni Sinnemäkeä, joka sai esikoisensa 16-vuotiaana kesken lukion. Hän kirjoitti ylioppilaaksi samaan aikaan ikätovereidensa kanssa ja jatkoi opintojaan Helsingin yliopistossa ja on luonut merkittävää uraa politiikassa.

Äitiyden onnistumisen kannalta merkityksellisenä näyttäytyy äidin iän sijaan usein se, onko raskaus suunniteltu vai ei. Varttuneemmallakin iällä äidiksi kasvaminen voi olla haasteellista, jos äitiys ei ole ollut toivottu ja suunniteltu. Varttuneemmalla äidillä saattaa olla nuorta äitiä paremmat materialistiset lähtökohdat, koulutus ja ammatti, jotka helpottavat arkea, mutta nämäkään eivät ole itsestäänselvyys. Vakituinen parisuhde ja luotettava vastuuta ottava puoliso on myös tärkeä osa onnistunutta äitiyttä. Tiettyjen peruslähtökohtien ollessa kunnossa, on nuorella äidillä vastassaan vain ”normaali-ikäisen” äidinkin kohtaamat tavalliset äitiyteen liittyvät haasteet. Yksinhuoltajuuteen, matalaan koulutustasoon, vaikeaan työllistymiseen ja heikkoon taloudelliseen tilanteeseen liittyvä problematiikka voi olla osa myös vanhempien äitien elämää.

Tärkeä tekijä nuoren äitiyden onnistumisen kannalta on se, kuinka suuri on muutos nuoresta äidiksi. Tutkimukseni äideillä toisilla muutos oli hyvinkin suuri, mutta toiset elivät jo ennen lapsen saamista aikuismaista elämää, johon lapsi oli luonnollinen jatkumo. Näillä äideillä äitiys oli suunniteltu ja toivottu asia. Ongelmalliseksi muodostuu, jos nuoruuden kehitystehtävät ovat pahasti kesken, kun nuori tekee valinnan vapaan nuoruuden ja vastuullisen äitiyden välillä. Tällöin saattaa tulla nuoren äidin elämässä hetki tai hetkiä, jolloin tavallisen nuoren vapaus kiehtoo äitiyttä enemmän ja vastuunottaminen muodostuu taakaksi.

Minulle kirjoittaneet nuorista äideistä useampi kertoi kapinoivansa tarkoituksellisesti yhteiskunnan asettamaa normia vastaan. Normitetun elämäntulon mukaisesti elämän tulisi kulkea niin, että ennen lapsia on olemassa ammatti ja vakituinen työpaikka. Nuoret äidit kyseenalaistivat sen, miksi elämäntulon tulisi olla tietynlaista ja yhteiskunnan määrittelemää. Nuoret äidit ehtivät lapsien hankkimisen jälkeenkin olla monta vuotta työelämässä. Onko oikeasti merkitystä sillä, missä kohtaa naisen elämäntulkua raskaus ja äitiys pitävät naisen poissa työelämästä? Minkä vuoksi naisen elämäntulkun oletettujen tapahtumien väärä järjestys on ongelmallista?

Yksilöllisen elämäntulon arvostaminen ja kunnioittaminen ovat tärkeitä asioita. Ongelmalliseksi asian tekee se, jos elämäntulku on yhteiskunnan taloudellisesti ylläpitämää ja yksilö ei ole lähes lainkaan tuottava osa yhteiskuntaa. Hyvinvointivaltion tai – yhteiskunnan ylläpitäminen vaatii sitä, että kaikki tuottavaan työhön kykenevät osallistuvat omalta osaltaan kansantalouden rattaiden pyörimiseen ja julkisen sektorin ylläpitoon verovarojen turvin.

Varsinkin nykyisessä taloustilanteessa, jossa suuret ikäluokat eläköityvät ja tarvitsevat paljon apua yhteiskunnalta sekä työvoimapulan kannalta että taloudellisesti.

Toisaalta nuoret äidit kantavat kortensa kekoon siinä, että tekevät lisää tulevaisuuden veronmaksajia Suomeen. Huoli on ollut myös siitä, että lapsia syntyy liian vähän suhteessa suomalaisten vanhenemiseen. Aika ajoin julkisuudessa on esillä kysymys siitä, kuinka lasten hankkimiseen voidaan kannustaa esimerkiksi jo opiskelujen aikana. Naisten koulutustason kohoaminen lykkää suurimmalla osalla naisista lasten hankkimista, koska lapset halutaan tehdä opiskelujen jälkeen ja mahdollisesti vasta, kun on jalansijaa työelämässä. Valmistuminen ja työkokemus menevät lapsenteon edelle. Tämä on hyvin tyypillistä varsinkin korkeaan koulutukseen tähtäävillä nuorilla naisilla. Äitiyden lykkääntyminen pitkälti 30. ikävuoden toiselle puolelle aiheuttaa tahdotonta lapsettomuutta ja varttuneemmat naiset joutuvat myös turvautumaan hedelmällisyyshoitoihin. Voidaankin pohtia myös sitä, kumpi on yhteiskunnallisesti ongelmallisempaa: se, että nuoret hankkivat lapsia yhteiskunnan normin vastaisesti liian varhain vai se, että lasten saaminen lykkääntyy niin, että sen esteeksi alkavat tulla biologiset tekijät.

Elämänkulussa suunnittelemattomuus näyttäytyy niin, että ei ole ammattikoulutusta tai työkokemusta tai välttämättä tarkkoja suunnitelmia siitä, kuinka niitä aikoo tulevaisuudessaakaan hankkia. Nuoria äitejä tulisi tukea äitiysloman ja hoitovapaan jälkeen työllistymiseen ja mieleisen koulutusalan löytymiseen. Huono tilanne on silloin, jos ei ole lainkaan minkäänlaista suunnitelmaa. Minulle kirjoittaneet nuoret äidit suhtautuvat tulevaisuuteensa luottavaisesti ja heillä oli kaikilla jonkinlainen suunnitelma.

Yksi minun tarkastelemissani kirjoituksissa sekä aikaisemmissa tutkimuksissa esille tullut vaikea seikka on yksinhuoltajuus sekä sosiaalisten verkostojen puuttuminen. Nuori äiti saattaa varttuneempaa äitiä helpommin parisuhteen lyhytaikaisuuden tai epävarmuuden vuoksi jäädä lapsen kanssa yksin. Tuleva isä pystyy tekemään valinnan vastuunottamisesta tai jättämisestä. Moni isistä saattoi painostaa äitiä aborttiin ja poistua nuoren äidin elämästä, kun tämä äitiyden valitsee. Nuoren äidin oma kokemus loppujen lopuksi saattaa olla se, että parempi elää kokonaan ilman lapsen isää, varsinkin jos isällä on päihde- tai mielenterveysongelmia. Sama koskettaa toki kaikenikäisiä äitejä, jos raskaus ei ole yhdessä suunniteltu ja toivottu. Yksinhuoltajuutta määrittelevät omat vaikeutensa, kun ei ole toista ihmistä vanhemmuutta ja vastuuta jakamassa. Puuttuvat verkostot jättävät äidin huonoon tilanteeseen.

seen ja hyvin yksin. Tällaisessa tilanteessa on minkä ikäisen äidin tahansa vaikeaa ja raskasta selviytyä. Mielenkiintoista olisi tutkia, onko nuoria äitejä suhteellisesti enemmän yksinhuoltajina kuin varttuneempia. Lisäksi kiinnostavaa on se, mitkä tekijät johtavat ylipäänsä yksinhuoltajuuteen ja minkälaista erityistä tukea heille voisi tarjota.

Kaikenikäiset äidit saavat ja tarvitsevat yhteiskunnalta sekä taloudellista apua että tarvittaessa muunlaisia tukitoimia. Jos lisääntymiseen halutaan kannustaa väestöpoliittisista tai muista syistä, tulee yhteiskunnallisia tukitoimia ja rakenteita miettiä siten, että esteitä olisi mahdollisimman vähän. Tähän liittyy muun muassa neuvolatoiminnan ja muun terveydenhuollon, päivähoidon sekä koulutuksen järjestäminen perheiden kannalta mahdollisimman hyödyllisesti ja joustavasti. Keskustelu päivähoidon laadusta aiheuttaa ennakkoluuloja sitä kohtaan ja vaikeuttaa osaltaan äitien palaamista työelämään. Onko äitien työssäkäynti sellainen asia, johon halutaan kannustaa ja panostaa? Mielestäni on tärkeää, että äidit ja perheet pystyvät yksilöllisesti tekemään sellaisia valintoja, jotka heistä tuntuvat mielekkäiltä. On väärin sanoa, että päivähoito tai lasten hoitaminen kotona olisi automaattisesti toista parempi vaihtoehto.

Yhteiskunnan kannalta on ylipäänsä merkittävää yrittää ennaltaehkäistä syrjäytymisen ylisukupolvisuutta. On vaikea sanoa tarkalleen, mistä syrjäytyminen ja sen periytyminen johtuu, joten siihen vaikuttaminenkin on vaikeampaa. Syrjäytymisriskiä ja syrjäytymisen periytymistä lisäävät vanhempien matala koulutustaso ja perheen heikko taloudellinen tilanne. Nämä seikat eivät ole sidonnaisia tai riippuvaisia välttämättä äidin iästä. Tärkeää on se, miten nuorta äitiä voidaan tukea takaisin koulutuksen tai työelämän piiriin. Tämä koskee myös varttuneempia äitejä, jotka jostain syystä ovat tipahtaneet marginaaliin ja elävät yhteiskunnan tuella. Suomessa toimeentulotuki viimesijaisena etuutena muiden yhteiskunnallisten taloudellisten apujen jälkeen takaa jollain tasolla sen, että ihmiset eivät elä absoluuttisessa köyhyydessä. Toimeentulotuen matala taso ja suhteellinen köyhyys ovat asia erikseen. Yhteiskunnallisten etuuksien vaikea saaminen ja monimutkaisuus saavat paljon arvostelua osakseen. Marginaaliin tipahtaneella ihmisellä ei välttämättä ole taitoja tai jaksamista taistella omien oikeuksiensa puolesta.

Hedelmällistä olisi saada tietoa siitä, onko suhteutettuna nuorten äitien kokonaismäärään heitä verrattaen enemmän tuen tarpeessa ja jollan tavalla marginaalissa. Nuoren äitiyden sekä syrjäytymisen on todettu periytyvän sukupolvelta toiselle, mutta liittyvätkö nämä mil-

lä tavalla toisiinsa. Ulkomaisten tutkimusten perusteella myös niille äideille, jotka eivät ole perhehistoriansa perusteella suuressa syrjäytymisriskissä, tuottaa äitiys lisäriskiä syrjäytymiseen. Olennaista on se, miten tähän voidaan puuttua. Syrjäytymisen ennaltaehkäisy on vaikeaa, mutta tarpeellista ja maksaa itsensä varmasti pitkässä juoksussa takaisin.

Omassa työssäni lastensuojelun sosiaalityöntekijänä olen tehnyt havaintoja siitä, että nuoret naiset vailla koulutusta tai työpaikkaa saattavat hankkia lapsia sillä tahdilla, että heille mahdollistuu mahdollisimman pitkä aika olla kotona opiskelu- tai työelämän sijaan. Äitiyslomalla tai hoitovapaalla ollessaan nuoret ovat työllistämistoimenpiteiden ulkopuolella, eikä heitä velvoiteta esimerkiksi aktivointisuunnitelmilla. On vaikea sanoa, onko tällainen toiminta oikeasti suunniteltua vai onko kyse omista ennakkoluuloistani ja oletuksistani. Tällä tavalla toimivat äidit eivät toki kaikki ole suinkaan alle 20-vuotiaita. Kotona lapsen kanssa oleminen on arvokasta työtä ja varmasti lapsen kehityksen kannalta myös hyväksi. Vaikeaksi tilanteen tekee se, jos äidillä ei ole omaa verkostoa apuna tai muita äitejä, joiden kanssa tavata tai jakaa kokemuksia. Silloin äiti saattaa hyvin pitkälti jäädä lapsen kanssa neljän seinän sisälle ja lapsi ei opi samalla tavalla sosiaalisesti kuin kerhoissa tai päivähoitossa. Tekemäni havainnot voivat myös olla omien ennakkoluulojeni ja arvomaailmani ohjaamia, koska oma elämänkulkuni on pitkälti noudatellut yhteiskunnassa yleisesti hyväksyttyä normia.

Töihin tai opiskelemaan palaaminen on sitä vaikeampaa, mitä useamman vuoden on ollut kotona. Näille äideille eläminen yhteiskunnan tukien, kuten kotihoidontuen, asumistuen, lapsilisän ja mahdollisesti toimeentulotuen, turvin riittää tyydyttämään materialistiset tarpeet ja riittävän hyvän elämän. Varttuneempien äitien joukossa on myös niitä, jotka eivät ole varsinaisesti koskaan työelämässä olleet, vaan koko aikuiselämän kotona lasten kanssa. Kynnys on suuri ja mahdollisuudet siirtyä koulutuksen tai työelämän pariin ovat lähes olemattomat. Suuren lapsikatraan kanssa selviytyminen ilman verkostoja tai muuta tukea myös varmasti lisää riskiä äitiyden epäonnistumisesta.

Kirjoituspyyntöön vastanneet äidit halusivat kertomuksillaan selkeästi poistaa nuoriin äiteihin kohdistuvia ennakkoluuloja. Erityisesti suunnitellusti lapsia saaneet halusivat tuoda ilmi sen, että ovat yhtä valmiita äitiyteen ja hyviä äitejä kuin vanhemmatkin äidit. Tutkimuksen luotettavuutta voidaan kyseenalaistaa sen perusteella, että kirjoituspyyntöihin vastaa tietty joukko nuoria äitejä. Blogeja kirjoittavat nuoret äidit haluavat kertoa omasta elä-

mästään ja äitiydestään julkisesti, ja yleensä pelkästään positiivisia asioita. Tutkielmani ja vastaavien muiden tutkimusten ulkopuolelle jäävät kenties ne, jotka tukea erityisesti tarvitsivat.

Tutkimukseni aihe on itselleni jollain tavalla vieras, kun en ole enää alle 20-vuotias, enkä ole äitiyttä ja sen tuomia haasteita ja onnistumisia henkilökohtaisesti kokenut. Aiheen kaukaisuus omaan elämään verrattuna antaa hyvän lähtökohdan objektiiviselle tarkastelulle. Sosiaalityön käytännössä kohtaamani asiakaskokemukset saattavat tosin aiheuttaa minulle tietynlaisia ennakkoluuloja nuorta äitiyttä kohtaan. Toisaalta tavoitteenani on ollut purkaa näitä ennakkoluuloja yleisesti ja myös omalta kohdaltani.

Asiakastyössä kohtaamillani nuorilla ja muunkin ikäisillä äideillä on monenlaisia elämänhallintaan liittyviä ja sosiaalisia ongelmia, jotka luonnollisesti vaikuttavat heidän äitiytensä onnistumiseen. Elämänhallinnan puuttuminen ja esimerkiksi päihdemaailmassa eläminen vaikuttavat myös siihen, että suunnittelemattomia raskauksia esiintyy luultavasti sosiaalityön asiakkaiden parissa valtaväestöä enemmän. Tärkeää on pitää mielessä se, että hyvin pärjääviä äitejä on kuitenkin suuri osa kaikenikäisistä äideistä ja sosiaalitoimen asiakasperheet ovat vain pieni osa koko todellisuutta.

LÄHTEET

Aapola, Sinikka 1999. Murrosikä ja sukupuoli. Julkiset ja yksityiset ikämäärittelyt. Suomalaisen Kirjallisuuden seuran tutkimuksia 763. Nuorisotutkimusseura. Julkaisuja 9/99. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Alasuutari, Pertti 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. Tampere: Vastapaino.

Arki, arvot, elämä ja etiikka 2005. Sosiaalialan ammattilaisen eettiset ohjeet. Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry. Ammattieettinen lautakunta. Helsinki. Saatavilla: http://www.talentia.fi/files/558/1649_Etiikkaopas2005_1_.pdf. Luettu 15.2.2013.

Dunderfelt, Tony 2011. Elämänkaaripsykologia. Helsinki: WSOY.

Hakulinen-Viitanen, Tuovi; Pelkonen, Marjaana & Haapakorva, Arja 2005. Äitiys- ja lastenneuvolatyö Suomessa. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen selvityksiä 2005:22. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus. Saatavilla: <http://www.sosiaaliportti.fi/File/07979d41-d551-46a3-8f99-8810cf31b0b2/%C3%84itiys-%20ja%20lastenneuvolatoiminta.pdf>. Luettu 12.5.2012.

Haverinen, Sanni 2009. Isä äitiysneuvolan asiakkaana. Tutkimus isän roolista neuvolavastaanoton vuorovaikutuksessa. Pro gradu-tutkielma. Sosiaalitutkimuksen laitos. Tampere: Tampereen yliopisto. Saatavilla: <http://tutkielmat.uta.fi/pdf/gradu03715.pdf>. Luettu 3.5.2012.

Helén, Ilpo 1997. Äidin elämän politiikka: naissukupuolisuus, valta ja itsesuhde Suomessa 1880-luvulta 1960-luvulle. Helsinki: Gaudeamus.

Hirvonen, Eila. 2000. Raskaus nuoren valintana: etnografia alle 18-vuotiaiden nuorten raskaudesta, tulevasta elämäntilanteesta ja vanhemmuudesta sekä äitiysneuvolakäynneistä. Väitöskirjatutkimus. Acta Universitatis Tamperensis 776. Tampere: Tampereen yliopisto.

Hänninen, Vilma 2000. Sisäinen tarina, elämä ja muutos. Väitöskirjatutkimus. Acta Universitatis Tamperensis 696. Tampere: Tampereen yliopisto.

Katvala, Satu 2001. Missä äiti on?: Äitejä ja äitiyden uskomuksia sukupolvien saatossa. Jyväskylä studies in education, psychology and social research 186. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Kelhä, Minna 2009. Vääränikäisiä äitejä?: ikä ja äitiyden yhteiskunnalliset ehdot. Väitöskirjatutkimus. Kasvatustieteen laitoksen tutkimuksia 223. Helsinki: Helsingin yliopisto. Saatavilla: <http://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/47289/vaaranik.pdf>. Luettu 15.3.2012.

Kivivuori, Janne. (toim.) 2009. Nuorten syrjäytyminen ja rikollisuus: Suomessa tehdyn tutkimuksen ja sen katvealueiden kartoitusta. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 94. Helsinki: Oikeusministeriö. Saatavilla: <http://www.optula.om.fi/Satellite?blobtable=MungoBlobs&blobcol=urldata&SSURlaptype=BlobServer&SSURIconainer=Default&SSURIsession=false&blobkey=id&blobheader=application/pdf>. Luettu 11.5.2012.

Koivusilta, Leena & Rimpelä, Arja 2000. Nuoruusiässä luodaan terveyden perusta. Teoksessa Heikkinen, Eino & Tuomi, Jouni (toim.) 2000. Suomalainen elämäntietä. Helsinki: Tammi, s. 155–172.

Kuortti, Marjo 2012. Suomalaisten tyttöjen seksuaaliterveys ja -kulttuuri. Arvot, riskit ja valinnat. Väitöskirjatutkimus. Lääketieteen yksikkö. Tampere: Tampereen yliopisto. Saatavilla: <http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/66913/978-951-44-8806-1.pdf?sequence=1>. Luettu 29.7.2012.

Kuronen, Marjo 1989. Onnellinen ja ongelmallinen äitiys: tutkimus lasten hoidon ja kasvatuksen asiantuntijoiden äitiyttä koskevista käsityksistä. Tampere: Tampereen yliopisto.

Lupa raskauden keskeyttämiseen. Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto. Saatavilla: http://www.valvira.fi/luvat/raskauden_keskeyttaminen. Luettu 13.5.2012.

Kuula, Arja 2006. Tutkimusetiikka: Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino.

Niemelä, Anna 2005. Nuorena äidiksi - vauhdilla aikuisuuteen? Teoksessa Aapola, Sinikka & Ketokivi, Kaisa (toim.) Polkuja ja poikkeamia - aikuisuutta etsimässä. Julkaisuja 56. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, s. 169–195.

Nurmi, Jan-Erik & Salmela-Aro, Katariina 2000. Ihmisen psykologinen kehitys ja elämäntietä. Teoksessa Heikkinen, Eino & Tuomi, Jouni (toim.) 2000. Suomalainen elämäntietä. Helsinki: Tammi, s. 86–98.

Olausson, Petra Otterblad; Haglund, Bengt; Weitof, Gunilla Ringbäck & Cnattingius, Sven 2001. Teenage Childbearing and Long-Term Socioeconomic Consequences: A Case Study in Sweden. Family Planning Perspectives 33 (2), 70–74. Saatavilla: <http://www.guttmacher.org/pubs/journals/3307001.pdf>. Luettu 26.4.2012.

Paananen, Reija 2011. Kuukauden teema; Marraskuu 2011. Miten nuoret aikuiset voivat? Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Saatavilla: http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanit-fi/ajankohtaista/marraskuun_2011_teema/miten_nuoret_aikuiset_voivat. Luettu 18.12.2012.

Paananen, Reija & Gissler, Mika (2011a) Cohort Profile: The 1987 Finnish Birth Cohort. International Journal of Epidemiology 2011; 1-5. Oxford University Press.

Perinataalitilasto- synnyttäjät, synnytykset ja vastasyntyneet 2010. Tilastoraportti 27/2011. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. 11.10.2011. Suomen virallinen tilasto. Terveys 2011. THL. Saatavilla: http://www.stakes.fi/tilastot/tilastotiedotteet/2011/Tr27_11.pdf. Luettu 10.1.2013.

Perinataalitilasto- synnyttäjät, synnytykset ja vastasyntyneet 2011. Tilastoraportti 20/2012. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. 24.9.2012. Suomen virallinen tilasto. Terveys 2012. THL.. Saatavilla: http://www.thl.fi/tilastoliite/tilastoraportit/2012/Tr20_12.pdf. Luettu 16.1.2013

Pietarinen, Juhani & Launis, Veikko 2002. Etiikan luonne ja alueet. Teoksessa Karjalainen, Sakari; Launis, Veikko; Pelkonen, Risto & Pietarinen, Juhani (toim.) Tutkijan eettiset valinnat. Helsinki: Gaudeamus, s. 42–57

Rajamäki, Jonna 2006. Nuorten äitien kokemuksia raskaudesta ja äitiydestä. Pro gradu-tutkielma. Kasvatustieteiden laitos. Tampere: Tampereen yliopisto. Saatavilla: <http://tutkielmat.uta.fi/pdf/gradu01451.pdf>. Luettu 12.5.2012.

Raskaana olevien päihdeongelmaisten naisten hoidon varmistaminen. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2009:4. Työryhmän raportti. Sosiaali- ja terveysministeriö. 2.2.2009. Saatavilla: http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=39503&name=DLFE-7006.pdf. Luettu 10.5.2012.

Raskaudenkeskeytykset 2011-Ennakkotiedot. Tilastoraportti 9/2012. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. 25.4.2012. Suomen virallinen tilasto, Terveys 2012. THL. Saatavilla: http://www.thl.fi/tilastoliite/tilastoraportit/2012/Tr09_12.pdf. Luettu 18.7.2012.

Riessman, Catherine Kohler 1993. Narrative analysis. Qualitative Research Method Series 30. A Sage University Paper: Newbury Park, California.

Räikkä, Juha 2002. Ammattietiikan merkitys. Teoksessa Karjalainen, Sakari; Launis, Veikko; Pelkonen, Risto & Pietarinen, Juhani (toim.) Tutkijan eettiset valinnat. Helsinki: Gaudeamus, s. 82–91

Sairanen, Virve 2010. Nuoret äidit ja opiskelu: ajatuksia ja kokemuksia koulutuksesta, opiskelusta ja opinto-ohjauksesta toisen asteen oppilaitoksissa. Pro gradu-tutkielma. Kasvatustieteiden laitos. Turku: Turun yliopisto. Saatavilla: <http://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/61799/gradu2010sairanen.pdf>. Luettu 23.7.2012.

Sosiaalimenot ja rahoitus 2009. Tilastoraportti 8/2011. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. 23.2.2011. Suomen virallinen tilasto 2011. THL. Saatavilla: http://www.stakes.fi/tilastot/tilastotiedotteet/2011/Tr08_11.pdf. Luettu 4.3.2012.

Synnytykset ja vastasyntyneet 2008. Tilastoraportti 22/2009. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. 10.12.2009. Suomen virallinen tilasto. Terveys 2009. THL. Luettu 16.2.2013. Saatavilla: http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/80311/tr22_09.pdf?sequence=1. Luettu 10.1.2013.

Synnytykset ja vastasyntyneet 2009. Tilastoraportti 26/2010. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. 12.10.2010. Suomen virallinen tilasto. Terveys 2010. THL. Luettu 16.2.2013. Saatavilla: http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/80312/Tr26_10.pdf?sequence=1. Luettu 10.1.2013.

Särkiö, Hanna 2002. Tsemppiä nuori äiti! Tutkimus alle 18-vuotiaiden äitien voimavaroista. Pro gradu-tutkielma. Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Saatavilla: <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/11549/hansariki.pdf>. Luettu 10.8.2012.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2012. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2002. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausten käsitteleminen. Teoksessa Teoksessa Karjalainen, Sakari; Launis, Veikko; Pelkonen, Risto & Pietarinen, Juhani (toim.) Tutkijan eettiset valinnat. Helsinki: Gaudeamus, s.384-394

Unicef 2001. The League Table of Teenage Births in Rich Nations. Saatavilla: <http://www.unicef-irc.org/publications/pdf/repcard3e.pdf>. Luettu 28.3.2012.

Vuori, Jaana 2003. Äitiyden ainekset. Teoksessa Forsberg, Hannele & Nätkin, Ritva (toim.) Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä. Helsinki: Gaudeamus, s. 39–63.

World Health Statistics 2011. World Health Organisation. Saatavilla: http://www.who.int/whosis/whostat/EN_WHS2011_Full.pdf. Luettu 16.1.2013.

LIITE 1. Kirjoituspyyntö

Hei nuori äiti!

Olen sosiaalityön opiskelija Itä-Suomen yliopistosta. Teen pro gradu-tutkielmaani nuorista alle 20-vuotiaina synnyttäneistä äideistä. Kerään tutkimusaineistokseni nuorten äitien omia kirjoituksia ja kertomuksia nuoruudesta, äitiydestä ja niiden yhteensovittamisesta.

Kirjoitelma voi olla muodoltaan hyvin vapaa. Kerro omista kokemuksistasi; millaista on nuoruuden ja äitiyden yhteensovittaminen, mikä äitiydessä on ollut haastavaa ja mikä tuonut onnistumisen elämyksiä.

Tuothan kirjoituksessasi esiin seuraavat taustatiedot:

- minkä ikäisenä synnytit lapsen
- minkä ikäinen olet nyt
- ketä perheeseesi kuuluu
- lapsi/lapsien ikä ja sukupuoli
- mikä on peruskoulutuksesi ja työkokemuksesi
- asumismuoto
- minkälainen taloudellinen tilanne on perheelläsi ja mitä tuloja tai etuuksia saatte
- minkälainen suhde sinulla on puolisoon ja/tai lapsen isään
- oliko raskaus ja lastenhankinta suunniteltua
- minkälainen suhde sinulla on omiin vanhempiisi

Lisäksi voit käyttää seuraavia kysymyksiä kirjoittamisen apuna:

- miten elämäntilanteesi muuttui lapsen saatuasi
- minkälaista on mielestäsi olla nuori äiti
- mitkä ovat tulevaisuuden suunnitelmasi, haaveesi ja toiveesi

Osallistuminen on täysin vapaaehtoista. Tutkimukseen voi vastata myös täysin nimettömänä, ja vastauksista poistetaan kaikki tunnistetiedot.

Kirjoitelmat voi lähettää 30.9.2012 mennessä osoitteeseen megustaf@student.uef.fi. Tutkielma valmistuu vuoden 2012 loppuun mennessä.

Lisätietoja saa allekirjoittaneelta sähköpostilla.

Kiittäen

Maiju Gustafsson, YTK

sosiaalityön opiskelija

Yhteiskuntatieteiden laitos

Itä-Suomen yliopisto

megustaf@student.uef.fi